

Proiectul „Consolidarea capacității sistemului românesc de probațiune
de a furniza servicii eficiente alternative închisorii”

Programul RO 23 „Servicii corecționale, inclusiv sancțiuni non-privative
de libertate”

Evaluarea, monitorizarea și măsurarea rezultatelor privind reabilitarea și reintegrarea persoanelor care au comis infracțiuni

București
2017

Proiectul „Consolidarea capacității sistemului românesc de probațiune de a furniza servicii eficiente alternative închisorii”, finanțat prin Mecanismul Financiar Norvegian 2009-2014, a fost implementat de Direcția Națională de Probațiune din cadrul Ministerului Justiției din România în parteneriat cu Serviciul de Probațiune Rogaland din Norvegia, în perioada aprilie 2014 - aprilie 2017.

Acest set de documente a fost elaborat de experții selectați în cadrul proiectului Conf. univ. dr. Sorina Poledna, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca și Conf. univ. dr. Petronel Dobrică, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, Universitatea din București împreună cu coordonatorul activității 2.5 a proiectului precizat anterior, dr. Marian Badea, inspector de probațiune în cadrul Direcției Naționale de Probațiune. Materialul a fost conceput ca o sursă de informații și instrumente de lucru pentru personalul de probațiune în activitatea de reintegrare pe care acesta o derulează cu persoanele aflate în supravegherea serviciilor de probațiune.

Din echipa de proiect care a participat la implementarea acestei activități a proiectului și a colaborat cu experții pe parcursul elaborării instrumentului au făcut parte: Oxana Șargarovschi (consilier de probațiune, Serviciul de Probațiune Cluj), Constantin Todiriță (șef serviciu, Serviciul de Probațiune Brașov), Marian Badea, coordonator al activității 2.5 din proiect (inspector de probațiune, Serviciul Cercetare și Dezvoltare Strategică, Direcția Națională de Probațiune).

CUPRINS

Raport științific de cercetare	5
Cartografierea obiectivelor personale dincolo de probațiune.	
Ghid practic adresat consilierilor de probațiune	80
Raport de cercetare pentru partenerii relevanți ai sistemului de probațiune - sinteză	104

RAPORT ȘTIINȚIFIC DE CERCETARE

1. Contextul cercetării

Raportul de cercetare reflectă dimensiunea calitativă a demersului de validare a unui sistem de evaluare, monitorizare și măsurare a rezultatelor, cu privire la reabilitarea și reintegrarea persoanelor care au săvârșit infracțiuni, fiabil și specific serviciilor de probațiune din România. Descrierea demersului de cercetare calitativă, prezentarea și analiza rezultatelor precum și concluziile sale, se referă la structurarea unui plan personal de acțiune pentru perioada de după încetarea supravegherii, prevăzut în Hotărârea Guvernului nr. 1079/2013 pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a dispozițiilor Legii nr. 252/2013 privind organizarea și funcționarea sistemului de probațiune; Punerea la dispoziția serviciilor de probațiune a unei modalități de planificare ușor de utilizat și adaptată contextului local, toate acestea concretizate în ***Harta obiectivelor personale raportate la resursele accesibile, dincolo de probațiune.***

Importanța, necesitatea și dificultatea construirii și apoi implementării unui sistem de măsurare a rezultatelor cu privire la reabilitarea și reintegrarea persoanelor care au săvârșit infracțiuni, sunt aspecte în legătură cu care există un acord aproape unanim în rândul specialiștilor dar și al practicienilor din spațiul justiției și al serviciilor de probațiune (Paul Delaney and Michele Weir, 2011, Raynor, Ugwudike, Vanstone, Heath, 2012.). Rămâne o adevărată provocare identificarea sistemului de evaluare adecvat, deoarece nu există un sistem unanim acceptat de măsurare a rezultatelor și de integrare a sistemului lucrativ, valid și fiabil, în activitatea propriu-zisă a serviciilor de probațiune (Delaney, Weir, 2011, p.205).

În acest sens poate fi o alegere legitimă Change Outcome and Indicator Mapping (COAIM), deoarece cuprinde un set de instrumente pentru evaluarea, monitorizarea și măsurarea rezultatelor, încorporând teoria schimbării (Anderson, 2004;

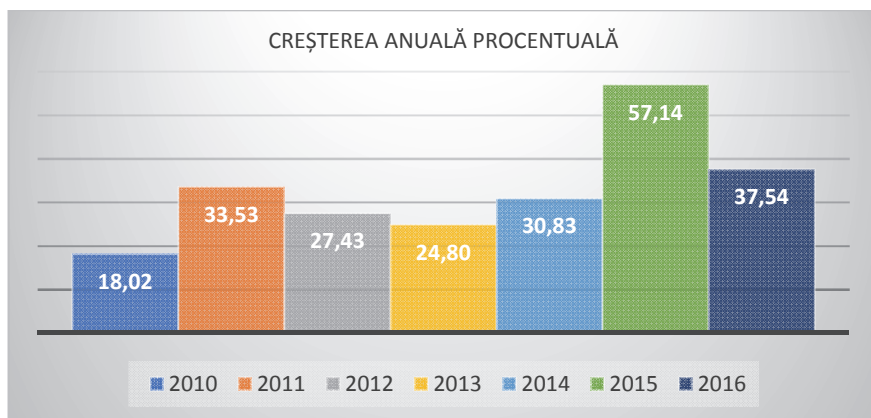
MacKinnon et al., 2006) modelul logic (W.K. Kellogg Foundation, 2004), metodologii ale interviului motivațional (Miller și Rolnick, 2002), alături de stadiile schimbării (Prochaska and DiClemente, 1984) și oferă astfel, un sistem ușor de folosit și fiabil (Delaney, Weir, 2011, p.205.). Outcome Mapping (OM) se focusează pe un tip specific de rezultate definite ca schimbări în comportamentele, relațiile, activitățile sau acțiunile indivizilor, grupurilor și organizațiilor cu care programul (în cazul nostru probațiunea) lucrează în mod direct. Prin folosirea Outcome Mapping nu se urmărește evidențierea unui impact de dezvoltare, ci mai degrabă focusul este pe contribuția programului la obținerea de rezultate. Outcome Mapping se centrează pe monitorizarea și evaluarea factorilor și actorilor din directă sferă de influență a programului. Focusul OM este pe oameni. (Earl, Carden, Smutylo, 2001).

Dintr-o asemenea perspectivă, instrumentul și sistemul de evaluare pe care cercetarea l-a vizat, se revendică de la și folosește elemente ideatice proprii OM și teoriei schimbării, precum a) recunoașterea importanței perspectivei clientului și a implicării sale în măsurarea participării în evaluarea rezultatelor probațiunii; b) construirea unui cadru (Harta obiectivelor personale dincolo de probațiune) prin care persoana să fie angajată într-o manieră planificată, colaborativă dar totuși directivă. Așa cum observau Delaney și Weir (2011) această abordare optimizează potențialul pentru rezultate pozitive și asigură o cartografiere și măsurarea eficientă a programelor și serviciilor furnizate(p. 207).

Totodată, aplecarea asupra unei problematice precum măsurarea rezultatelor în probațiune, reprezintă un demers deloc facil deoarece presupune luarea în considerare a cel puțin trei aspecte la rândul lor intens dezbătute de practicienii și specialiștii din spațiul corecțional, având o relevanță directă pentru ceea ce dorim să măsurăm. Mai întâi se impune să precizăm ce avem în vedere când vorbim despre rezultate în probațiune. Ducerea la

bun sfârșit a sancțiunii dictate de către instanță, adică respectarea măsurilor și executarea obligațiilor, este cu certitudine expresia rezultatului muncii consilierilor de probațiune; totodată însă, ceea ce se urmărește este schimbarea comportamentală în sens pro-social în cazul persoanelor care s-au aflat în atenția serviciului de probațiune, schimbare probată inclusiv prin durabilitatea în perioada de după probațiune a progreselor înregistrate în acest sens, în timpul supravegherii.

În al doilea rând, este vorba despre luarea în considerare a contextului și condiționărilor foarte concrete legate de ceea ce constituie conținutul muncii de probațiune și încărcătura /volumul de muncă căruia trebuie să îi facă față un consilier de probațiune, în momentul de față, în România.

În acest sens trebuie evidențiate și schimbările normative care au un impact direct și semnificativ asupra rezultatelor probațiunii.

În al treilea rând, cercetarea a pornit de la faptul că instrumentul testat, așa cum am arătat deja, trebuie să exprime un sistem de evaluare, monitorizare și măsurare care să fie adecvat specificului serviciilor de probațiune din România și care să furnizeze informații cât mai consistente. Totodată sistemul de

evaluare urmărește să se constituie și într-un instrument de reflecție care să sprijine acțiunea, în acord cu ceea ce teoria schimbării propune ca abordare. Considerând *probațiunea un program complex de intervenție socială, sistemul de evaluare propus vizează rezultatele probațiunii*, accentele fiind puse în primul rând pe evaluarea formativă referitoare la „activități de evaluare prin care se intenționează furnizarea de informații care vor ghida îmbunătățirea” probațiunii. Și în al doilea rând, pe elemente de evaluare sumativă „activități de evaluare prin care se intenționează furnizarea unei scurte judecăți cu privire la anumite aspecte critice ce țin de performanța” probațiunii, „de exemplu dacă obiective specifice au fost atinse” (Rossi & all, p. 36).

1.1 Harta obiectivelor personale raportate la resursele accesibile, dincolo de probațiune

Este concepută din perspectiva interacțiunii ritualice, ca un instrument ce condensează planul personal de acțiune pentru perioada de după încetarea supravegherii (Anexa 3). Totodată, este gândit ca un instrument și nu ca un plan, deoarece trebuie să permită persoanei care a ieșit din probațiune vizualizarea principalelor obiective de viitor, ancorate în resurse, și localizate în principalele arii de interes pentru viața sa dincolo de probațiune; accentuează nevoia unei atitudini pozitive a persoanei față de ceea ce urmează după probațiune. Această atitudine se dezvoltă în jurul punctelor de sprijin pe care persoana și le identifică și se consolidează prin valorificarea celor acumulate și realizate în sensul reducerii riscului de recidivă și al reabilitării comportamentale, în perioada în care s-a aflat în supraveghere. În acest fel, completarea Hărții Obiectivelor Personale marchează și concretizează a treia secvență din procesualitatea simbolic-ritualică a ieșirii din probațiune: 1) ritul de separare (rezumarea măsurii în care au fost atinse obiectivele planificate pe durata supravegherii), 2) ritul de prag (subliniază finalizarea cu succes a termenului de supraveghere-premisă

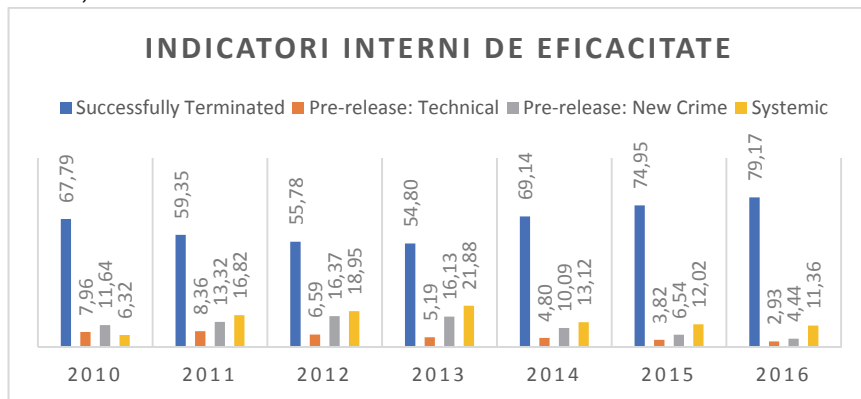
pentru continuarea comportamentului de integrare socială) și 3) ritul de agregare/reintegrarea (realizarea hărții obiectivelor personale după ieșirea din probațiune).

Scopul și obiectivele cercetării calitative

Sistemul de probațiune folosește un set de indicatori interni de eficacitate, compatibil cu cel folosit în statele confederației Nord-Americane

(https://www.courts.state.co.us/userfiles/file/Administration/Probation/RecidivismReport/FY16_Recid_Report_FINAL.pdf).

Măsurătorile realizate pe această cale arată următoarea desfășurare de rezultate:

Nevoia de a completa acest sistem de măsurare este observabilă în situații precum cele de schimbare normativă, așa cum au fost cele din 2010 și 2014, în România. Pe de o parte, Legea nr. 202/2010 privind unele măsuri pentru accelerarea soluționării proceselor, tocmai prin grăbirea fluxului din instanțele de judecată, a făcut să crească numărul cazurilor soluționate, dintre cele considerate ca fiind problematice pentru sistemul de probațiune. Astfel, este posibilă contribuția la explicarea creșterii de peste trei ori a proporției de ieșiri „sistemice” din evidențele serviciilor de probațiune, înregistrată

în perioada 2010-2013, adică a acelor cazuri în care hotărârea judecătorească a fost anulată sau casată, ori s-a constatat lipsa de competență a serviciului de probațiune sau alte posibile situații de încetare a supravegherii, din motive neimputabile probațiunii. Această creștere s-a reflectat în proporția cazurilor de „reușită”, care ies din probațiune (*Successfully Terminated*), ea scăzând de la 62,61%, la 54,8%, în perioada 2010-2013. Pe de altă parte, putem observa o evoluție paradoxală a indicatorului „Successfully Terminated”, începând cu anul 2014, acesta crescând odată cu creșterea dramatică a numărului de cazuri din responsabilitatea unui consilier de probațiune manager de caz.

Detaliind analiza aceluiași indicatori, observăm o situație „răsturnată”, față de cele existente în normalitatea altor sisteme de probațiune, indicatorii interni ai minorilor fiind mai „buni” decât cei generali (privitori la toate persoanele din evidența serviciilor de probațiune):

	Successfully Terminated	Pre-release Failure: Technical	Pre-release Failure: New Crime	Systemic
Indicatori interni generali, 2015	74,99%	3,82%	6,54%	12,02%
Indicatori interni minori, 2015	89,56%	3,22%	1,9%	5,33%

Dacă adăugăm observația unei analize longitudinale parțiale, a datelor din serviciile de probațiune Cluj, Brașov și Giurgiu, care arată procente de „recidivă” a minorilor și de opt ori mai mari, la aproximativ un an de la încheierea măsurii educative, decât cele înregistrate pe durata acesteia, probabil că una dintre concluzii privește nevoia de a măsura și cu alte mijloace, înainte de testa o ipoteză posibilă, precum aceea a nevoii de îmbunătățire a normelor și practicilor specifice măsurilor educative neprivative de libertate:

	SP Cluj	SP Braşov	SP Giurgiu
„Pre-release Failure: New Crime”, pentru minori	4,08%	8,7%	5,26%
„Recidiva” minorilor, la aproximativ un an de la încheierea măsurii educative neprivative de libertate	31,03%	17,65%	21,21%

În analiza longitudinală am urmărit identificarea cazurilor de minori care au încheiat măsurile educative neprivative de libertate, în anul 2015, și care se regăseau pe rolul instanțelor, pentru comiterea a noi fapte penale, după ieșirea din evidențele serviciilor de probațiune (acesta este sensul dat, în tabelul de mai sus, „recidivei” minorilor).

În acord cu aceste constatări, am considerat necesară o abordare complementară, specifică unei cercetări de natură calitativă, ce permite sondarea unor aspecte mai de profunzime, care se află dincolo de cifre și pot contribui la conturarea unei imagini mai consistente, mai nuanțate și mai aproape de realitate, referitoare la felul în care poate fi abordată și realizată evaluarea, monitorizarea și măsurarea rezultatelor cu privire la reabilitarea și reintegrarea persoanelor care au săvârșit infracțiuni, așa cum este percepută de actorii sociali direct implicați în program (consilieri de probațiune și persoane care au finalizat perioada de supraveghere). Intenționalitatea fiind îmbunătățirea modalității de măsurare a rezultatelor probațiunii, și de prezentare a lor în termeni de dovezi practice, **scopul general al cercetării** a fost validarea unui sistem de evaluare monitorizarea și măsurare. **Scopul și obiectivele evaluării în termeni calitativi,** au vizat testarea instrumentului „*Harta obiectivelor personale raportate la resursele accesibile, dincolo*

de probațiune”, urmând două trasee: a) descrierea proceselor care conduc la anumite comportamente ce evidențiază schimbările de după probațiune; b) evaluarea din perspectiva consilierilor de probațiune, a utilității și adecvării instrumentului la condițiile în care se desfășoară activitatea de probațiune în prezent în țara noastră.

2.1 Obiectivele cercetării

2.1.1 Identificarea punctelor de vedere ale consilierilor de probațiune cu privire la

- importanța formulării obiectivelor de către persoanele supravegheate pe parcursul supravegherii, cuprinse în planurile de supraveghere;
- importanța formulării obiectivelor de către persoanele supravegheate pe parcursul supravegherii cuprinse în programele structurate de intervenție (One to One, Stop!Gândește și schimbă, Aptitudini pentru controlul implicării și dezvoltării eficiente /SEED);
- specificul și natura obiectivelor formulate de minori, respectiv de adulți aflați în supraveghere;
- modul în care consilierii de probațiune pot urmări/măsura atingerea obiectivelor de către persoanele supravegheate pe perioada în care acestea se află în probațiune.

2.1.2 Descrierea perspectivei consilierilor de probațiune cu privire la :

- planificarea încheierii supravegherii
- utilitatea planului personal de acțiune de după încheierea supravegherii
- angajarea unei abordări ritualice referitoare la pregătirea ieșirii din probațiune și integrare post-probațiune

2.1.3 Descrierea perspectivei consilierilor de probațiune cu privire la :

- instrumentul *”Harta obiectivelor personale raportate la resursele accesibile, dincolo de probațiune”*;

- ariile de interes cuprinse în „*Harta obiectivelor personale raportate la resursele accesibile, dincolo de probațiune*” (conținutul, formularea, specificitatea prezentării lor);
- relația arii - resurse - obiective;
- utilitatea instrumentului.

2.1.4 Descrierea perspectivei consilierilor de probațiune cu privire la posibilitatea și modalitatea de contactare a persoanelor care au ieșit cu succes din probațiune la un an după acel moment

2.1.5 Identificarea percepției persoanelor care au ieșit cu succes din probațiune cu privire la:

- experiența probațiunii din perspectiva schimbărilor intervenite după finalizare în viața persoanelor care au ieșit din probațiune;
- durabilitatea rezultatelor obținute (cunoștințe, valori deprinderi învățate/ formate) pe perioada probațiunii, utilizarea celor însușite ca urmare a participării în programe structurate (OTO, STOP, DAS, Stagiul de formare civică).

2.2 Interogațiile cercetării

- Poate fi considerată oportună și eficace abordarea ritualică, în condițiile creșterii numărului de cazuri și de atribuții ale unui consilier de probațiune ?
- Cum se raportează persoanele care au finalizat cu succes termenul de supraveghere, la experiența probațiunii?
- Cum pot fi capitalizate achiziții, precum intervențiile structurate din probațiune (programele de lucru cu persoanele sancționate), pentru structurarea unui model de plan personal de acțiune pentru perioada de după încetarea supravegherii?
- Ce elemente de minimă planificare pot fi propuse serviciilor de probațiune, în condiții definite de suprasolicitare severă a consilierilor de probațiune și de severă schimbare normativă și a practicilor?

3. Metodologia

După cum se știe, metodologia se referă la strategia de acțiune pe care o urmează demersul de cercetare, la designul care se află în spatele alegerii și folosirii unei anumite metode de cercetare, în cazul de față una calitativă. Totodată, orice metodologie este regizată de una sau mai multe perspective teoretice care explică fundamentul acesteia; din acest punct de vedere, cercetarea de față este inspirată de elaborări proprii atât teoriei sociale a interacțiunii rituale, cât și fenomenologiei și interacționalismului simbolic.

Am optat pentru o metodologie de cercetare calitativă, de inspirație fenomenologică pentru că se centreează pe experiența trăită a subiecților, cercetătorul fiind interesat de înțelegerea experienței participanților, perspectivei și interpretării date cu privire la temele vizate. Am pornit de la ideea conform căreia cunoașterea poate veni pe calea unei descrieri atente a ceea ce fenomenologii numesc “lifeworld”, concept cheie ce include asumția conform căreia putem descrie lucrurile care fac parte din experiențele noastre de viață (percepțiile și convingerile, comportamentele, amintirile, deciziile, judecățile noastre șamd.). Am alăturat acestor idei, cele trei premise de bază ale interacționalismului simbolic formulate de către Blumer (1969) referitoare la sensurile din spatele interacțiunilor umane și interpretarea acestor semnificații: a) oamenii acționează cu privire la anumite lucruri pe baza semnificațiilor pe care le atribuie acelor lucruri; b) înțelesul acestor lucruri derivă din interacțiunea pe care individul o are cu ceilalți în cadrul societății; c) aceste sensuri și semnificații sunt construite și modificate printr-un proces interpretativ folosit de individ pentru a face față situațiilor cu care se confruntă.

Am angajat ca **metode de cercetare calitativă**, interviul individual semi-structurat cu elemente de interviu narativă și interviul de grup, de tip focus grup.

Scopul interviului dintr-o cercetare calitativă este să descrie și să interpreteze temele din universul de viață al subiectului; în acest sens, noi am fost interesați de felul în care persoanele care au ieșit din probațiune percep această perioadă din viața lor, modul în care reușesc să capitalizeze achizițiile dobândite atunci și felul în care duc mai departe obiectivele pe care și le-au formulat în timpul în care s-au aflat în atenția serviciilor de probațiune. Astfel, instrumentele pentru culegerea datelor, ghidurile de interviu, respectiv protocolul pentru focus grup au avut ca principale unități tematice: percepția asupra perioadei în care persoana s-a aflat în supraveghere, viața după probațiune, programul de reabilitare urmat și percepția asupra experienței participării la program, realizarea obiectivelor stabilite în urma participării la program, planuri de viitor.

Culegerea datelor în cazul interviurilor individuale și observarea mediului de viață al intervievaților, a avut loc în luna august 2016 în zona de competență teritorială a serviciilor de probațiune Brașov, Ilfov și Giurgiu. (v. Anexa 1 și Anexa 2)

Totodată, s-au desfășurat două focus grupuri, în luna februarie la Serviciul de probațiune Brașov și în luna martie, la Serviciul de probațiune Cluj.

Transcrierea interviurilor și a discuțiilor din cadrul focus grupurilor a fost o transcriere textuală cuvânt cu cuvânt, deoarece am considerat că față de transcrierea sintetică și cea selectivă, această modalitate reușește să capteze deplin situația de interviu reală, vie. Totodată, faptul că s-a transcris cuvânt cu cuvânt, a permis cercetătorului să interpreteze cu fidelitate sporită ceea ce s-a spus în cadrul interacțiunilor de comunicare de tip interviu.

Elemente de etică a cercetării

În activitatea cercetare au fost respectate regulile prevăzute în: Legea nr. 206/2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare, consolidată; Ordinul ministrului justiției nr. 3172/C/26.11.2004

de aprobare a „Codului deontologic al personalului de reintegrare socială și supraveghere”; Secțiunea Condiții speciale, a caietului de sarcini al activității 2.5 din cadrul proiectului predefinit „Consolidarea capacității sistemului românesc de probațiune de a furniza servicii eficiente alternative închisorii”, programul RO 23 „Servicii corecționale, inclusiv sancțiuni non-privative de libertate”, finanțat prin Mecanismul Financiar Norwegian 2009-2014: „Experții au obligația de a păstra confidențialitatea cu privire la conținutul materialelor elaborate și de a nu a utiliza materialele realizate sau elemente din conținutul acestora, în folos propriu sau în folosul unor terțe persoane”. La toate acestea s-a adăugat respectarea cerințelor referitoare la obținerea de către echipa de cercetare a consimțământului informat al participanților la cercetare (consilieri de probațiune și persoane care au ieșit din supraveghere) referitor la următoarele aspecte considerate relevante în cazul unei cercetări calitative (Richards și Schwartz, 2002): scopul cercetării, natura întrebărilor care urmează a fi puse, felul în care vor fi folosite informațiile, precum și la aspecte legate de anonimitate și măsura în care afirmațiile participanților la cercetare vor fi folosite în raportul de cercetare. Participanții au primit timpul necesar pentru a reflecta la aceste probleme, pentru a adresa întrebări echipei de cercetare și a se decide dacă participă la cercetare .

Prin urmare, în actuala abordare metodologică, așa cum a fost aceasta descrisă, au fost utilizate:

- Analiza unor surse bibliografice, în special a celor care conțin elemente de evaluare structurată, respectiv, referiri la teoria schimbării ca variantă a modelului logic și la abordarea sistematică a evaluării;
- Analiza unor elemente din bazele electronice de date colectate la nivelul Direcției Naționale de Probațiune;
- Monitorizarea traiectoriei infracționale a unora dintre persoanele care au ieșit din evidența serviciilor de probațiune

(portalurile instanțelor în principal, cu verificare prin <http://www.infodosar.ro/> și <https://termene.ro>

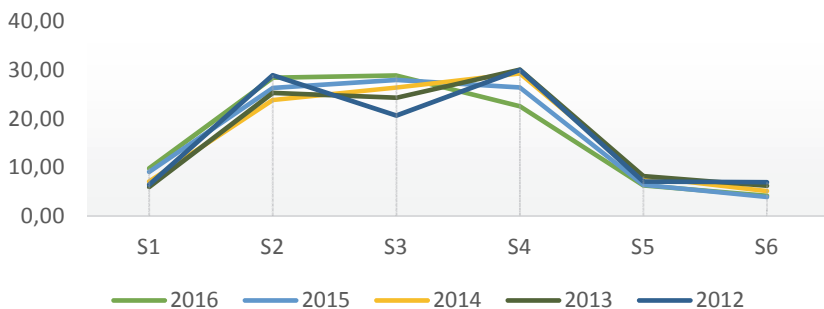
- Analiza unor documente scrise din dosarele de probațiune (planuri personale de acțiune, fișe completate în urma participării la programele structurate OTO,SGS,SEED), privitoare la persoane care au ieșit din evidența serviciilor de probațiune;
- Vizita în teren pentru observarea mediului de viață și pentru interviuarea unor persoane care au ieșit din evidența serviciilor de probațiune;
- Consultare cu reprezentanți ai sistemului de probațiune și cu parteneri relevanți ai acestuia;
- Focus-grupuri pentru testarea instrumentului de evaluare ce urmează a fi propus sistemului de probațiune .

4. Analiza și interpretarea rezultatelor cercetării

4.1. Analiza și interpretarea rezultatelor din interviurile individuale

Au fost realizate un număr de 35 de interviuri (Brașov-10, Giurgiu-20 și Ilfov 5) și analizate 31 de interviuri, cele care au avut suficiente informații pentru a putea fi incluse în această etapă a cercetării. Referitor la criteriile de selecție a acelor interviuați precizăm că principalul obiectiv a fost includerea a cel puțin un caz din fiecare sancțiune prevăzută de Codul penal, cu implicare în programele de reintegrare socială avute în vedere de actuala cercetare. Apoi, a trebuit să ne adaptăm stringențelor de ordin practic, precum proximitatea față de București, disponibilitatea persoanelor de a primi vizita celui care a realizat interviurile. Nu în ultimul rând, am avut în vedere mai cu seamă persoanele evaluate cu risc mediu (în graficul de mai jos: S3 - risc mic-mediu, S4 - risc mediu, S5 - risc mediu-mare).

Distribuția cazurilor din supraveghere, în funcție de clasa de supraveghere în care se găseau incluse, la data de 31 decembrie (abscisa cuprinde clasele de supraveghere, iar ordonata, procentele cazurilor incluse în fiecare din cele 6 clase)

Profilul socio-demografic al persoanelor intervievate este conturat de următoarele aspecte: din totalul (35) persoanelor intervievate, 32 (91, 42%) sunt bărbați, cei mai mulți, 14 (40%) sunt tineri adulți cu vârste cuprinse între 19-24 de ani; 20 (57, 14%) erau minori la momentul intrării în probațiune, iar din totalul (35) celor intervieuți, 25 (71, 42%) trăiesc în mediul rural; cei mai mulți 15 din 35 (42,85%) au studii gimnaziale. Din totalul celor intervieuți, 15 persoane (42, 85%) au participat la cursuri pe timpul supravegherii, iar 12 persoane (34,28%) din total, au participat la programele structurate derulate de serviciile de probațiune în evidența cărora s-au aflat (Ilfov, Giurgiu și Brașov). Aceste date ne indică un profil apropiat de cel evidențiat la nivel european: persoană mai degrabă tânără, de sex masculin, făcând parte mai cu seamă din categorii dezavantajate social (Durnescu, Enengl, Grafl , 2013, p. 24).

În cadrul interviului din cercetarea calitativă, Kvale (1996) vede un continuum între descriere și interpretare și consideră că

analiza interviului se compune din șase pași. Am urmat și noi în analiza interviurilor individuale acest algoritm:

1. Primul pas este când subiectul își descrie în interviu, universul vieții. În mod spontan își povestește experiența, în cazul interviurilor individuale derulate de noi, focusul a fost: a) asupra percepției sale referitoare la experiența probațiunii, inclusiv din punct de vedere emoțional, b) asupra modului în care și-a realizat obiectivele formulate înainte de ieșirea din probațiune și c) asupra obiectivelor stabilite pe termen mediu. La acest moment descrierea este cea mai prezentă, fiind puțină interpretare sau explicație atât dinspre interviuat cât și dinspre interviuator.
2. Pasul doi este cel în care subiectul însuși descoperă de-a lungul interviului noi conexiuni, noi sensuri și înțelesuri pe măsură ce descrie experiența sa, fără să facă și interpretări în acest sens. Unii dintre cei intervieuați au ajuns pentru prima dată la înțelegerea legăturii dintre muncă, familie și investiții.
3. Interviuatorului, pe parcursul interviului, condensează și interpretează semnificațiile care rezultă din ceea ce interviuatul a descris și oferă feed-back cu referire la acestea, la care, la rândul său, primește răspuns, până când se ajunge la o singură interpretare posibilă a aceluși aspect, sau se stabilește că de fapt, subiectul dă înțelesuri multiple, unele chiar contradictorii cu privirea la acel subiect. În interviuri am încercat să captăm în acest mod cele mai relevante puncte de vedere, înțelesuri și sensuri subiective pe care intervieuații le-au evidențiat în legătura cu experiența probațiunii, cu constrângerile și efectele supravegherii, cu achizițiile din participarea la programele structurate de intervenție și nu în ultimul rând, în legătură cu modul în care și-au urmărit obiectivele și felul în care formulează obiective pentru viitor.

4. Pasul patru când interviul transcris este interpretat de către intervievator, singur sau cu alți cercetători. Analiza propriu-zisă constă în dezvoltarea sensurilor interviului, aducerea la lumină a înțelegerii proprii interviuatului precum și furnizarea de noi perspective asupra temei, proprii cercetătorului. Am avut în vedere în acest scop următoarele abordări de bază, proprii analizei sensurilor („analysis of meaning”) cum o numește Kvale (1996):
- *Condensarea* - captarea sensurilor exprimate de interviuat în forme condensate
 - *Construirea de categorii* - interviurile au fost codificate în categorii dezvoltate de-a lungul analizei pornind de la modul în care interviuații s-au exprimat, afirmațiile lungi au fost reduse la categorii +/- indicând apariția sau nu, a temei; categoriile au avut rolul de a structura și reduce textul transcris.
 - *Structurarea narativă* - s-a centrat asupra secvențelor sau elementelor narrative din cadrul interviurilor, evidențiindu-se astfel structurile și subiectele, intrigile lor. Acolo unde nu am avut narațiune propriu-zisă, analiza narativă a încercat să creeze o poveste coerentă care a rezultat din diferitele evenimente și întâmplări la care s-a făcut referire în interviuri.
 - *Interpretarea* merge dincolo de structurarea sensurilor manifeste, astfel, am urmărit să recontextualizăm răspunsurile și afirmațiile din interviuri într-un cadru de referință mai larg; contextul pentru interpretare a fost asigurat de întregul interviu, având ca rezultat o expansiune a textului.
5. Re-intervievarea
5. Un posibil pas 6 ar putea fi extinderea continuum-ului descriere-interpretare, prin includerea acțiunii, în sensul în care subiectul începe să acționeze, în cazul nostru să își urmărească obiectivele și să întreprindă acțiuni concrete,

din perspective noi, pe care le-a dobândit de-a lungul interviului.

De multe ori noțiunile de analiză și interpretare sunt folosite interșanjabil. Interpretarea dintr-o perspectivă hermeneutică se referă la faptul că cercetătorul are propria sa perspectivă asupra celor investigate și interpretează interviurile din acea perspectivă. Merge dincolo de ceea ce s-a spus direct, pentru a evidenția structuri și relații de semnificații care în text nu au fost imediat vizibile (Kvale, 1996, p. 201)

Opțiunea noastră în privința metodei de analiză ce derivă din metodologia mai sus descrisă, se referă la *identificarea tematică*. Astfel, una dintre cele mai importante sarcini ale cercetării calitative, este identificarea temelor, aceasta reprezentând miezul analizei datelor. (Ryan și Bernard, 2003). Aceste teme sunt constructe pe care cercetătorul le identifică înainte, după, sau în timpul culegerii datelor. În cazul nostru principalele teme au fost identificate la începutul cercetării, ulterior fiind adăugate teme care au fost induse de textul interviurilor, odată ce ele au fost transcrise. Dintre cele mai utile tehnici de descoperire a temelor din textul interviurilor noi am folosit a) analiza cuvintelor, b) compararea blocurilor de text și c) analiza trăsăturilor lingvistice (tranziții, conectori, metafore), cu accent pe primele două tehnici.

În sensul celor arătate, am structurat prezentarea rezultatelor interviurilor atât în jurul temelor stabilite inițial, cât și a celor care s-au generat pe parcursul interviurilor cât și a sub- categoriilor aferente lor; aceste unități de analiză tematice sunt: 1. Cum definesc probațiunea persoanele care au finalizat termenul de supraveghere și cum descriu experiența probațiunii; 2. Viața după probațiune; 3. Planuri de viitor.

Citarea unor afirmații ale persoanelor intervievate, are rostul de a lăsa să se audă vocea celor intervievați și a ilustra suportul analizei și al interpretării noastre. Întrebările care operaționalizează unitățile tematice anunțate, urmăresc de fapt

întrebările de evaluare (v. evaluarea ca abordare sistematică) pe care le vizează chiar sistemul de evaluare, monitorizare și măsurare a rezultatelor cu privire la reabilitarea și reintegrarea persoanelor aflate în evidența serviciilor de probațiune.

Unitatea tematică nr.1. Cum definește persoana care a ieșit din evidența serviciului de probațiune, ce este probațiunea și cum descrie experiența probațiunii

1.1 Ce înseamnă și cum poate fi definită probațiunea

Lucrarea *Offender Supervision in Europe* (McNeill și Beyens, eds., 2013) într-un capitol dedicat experienței supervizării (*Experiencing supervision*) atrage atenția asupra faptului că nu sunt multe cercetări care să evidențieze această fațetă a probațiunii; acolo unde sunt însă informații, (de ex in Anglia, Țara Galilor, Belgia, sau Germania), experiența probațiunii este descrisă ca fiind mai degrabă pozitivă și utilă fiind văzută fie ca o bună oportunitate pentru a evita închisoarea, ca un cadru cu potențial rezolutiv din punct de vedere socio-educational, fie ca o experiență de interacțiune bazată pe suport și respect centrată în jurul relației profesionale și a interacțiunilor cu consilierul de probațiune (Durnescu, Enengl, Grafl, 2013, p. 26). În această cheie pozitivă sau măcar neutră, s-au exprimat și cele mai multe dintre persoanele intervievate de noi. Interesant ni se pare faptul că lentilele prin care subiecții au privit experiența de a fi fost în supravegherea unui serviciu de probațiune, sunt focusate pe aspecte dintre cele mai variate evidențind astfel diversitatea populației aflate în evidența serviciilor de probațiune, tot mai vizibilă și la noi. Totodată, am putut observa și aspecte care vorbesc despre ceea ce reprezintă dimensiuni ale probațiunii pe care subiecții le consideră uneori intruzive, altele dificile, sau constrângătoare și stresante:

„Ne-a învățat numai de bine (...) aproape un an mergeam la semnat ...” Numai la semnat? Nu te întreba nimic?... *a ba da despre muncă ca și dvs., așa”* (Gr. - A.P.). Subiectul definește

probațiunea prin prisma a ceea ce i s-a părut a fi unul dintre ritualurile probațiunii.

Un minor care a primit măsura educativă a supravegherii, o descrie prin prisma dificultăților cu care s-a confruntat din cauza analfabetismului: „Mai stii ce obligații aveai? Aveai și un curs..? *Să nu mai fac, să nu mai mă cert . Să fac un curs ... Dar era greu. Am 4 clase.*” (Gr. - A).

Pentru că nu doar numărul celor aflați în supraveghere a crescut foarte mult în ultimii ani în România, ci și diversitatea categoriilor socio-economice din care persoanele supravegheate provin, constatăm că statutul social reprezintă una dintre perspectivele dinspre care este privită probațiunea. Persoanele cu poziții superioare în ierarhia socială, cu situații materiale foarte bune, trăiesc după condamnarea penală, șocul unor schimbări de status și roluri care coincid și cu intrarea în probațiune; trăirile, sensurile și semnificațiile atașate acestor tranziții de viață, le-am putea conceptualiza în anumite cazuri, ca „frustrare de status”, folosind un termen împrumutat din sociologia devianței. „*M-am bucurat de sprijinul celor din probațiune. Profesioniști (nn a fost prim procuror adj.). Eram cu biroul lângă probațiune. O vreme la început eram bulversată. (...) Cei de la probațiune m-au încurajat foarte mult. Eu plângem ... M-a ajutat d-na consilier. Mi-a zis că tot dvs. sunteți*”.

Am întâlnit și cazuri pentru care provocarea cea mai severă a fost confruntarea cu indiferența și limitele unui sistem social care ignoră situația specifică a persoanelor cu nevoi speciale: Persoana este întrebată „Ce a fost cel mai greu, cu poliția, judecata sau probațiunea? *Pentru mine cu probațiunea. Stau la 18 km. Trebuie să vin cu cineva.* Definește probațiunea prin raportare la situația sa de persoană cu handicap. (Gr.- B).

Întrebat ce a înțeles din probațiune unul dintre intervievați răspunde „*să mă potolesc să nu mai fur, să mă prezint la dumnealor când mă sună*”. Cum au fost cele 4 luni în probațiune?. „*Nu a fost greu*”. Ce a fost dificil? „*Nimic, nici drumul până acolo.*”

Era aproape (...) În probațiune mi-am dat seama că am greșit. Că am avut prieteni răi. (Gr. - D.P). Observăm că descrierea probațiunii o face prin raportarea la schimbările pe care simte că le-a făcut în comportamentul său, în felul său de a fi. Tot din perspectiva propriului cadru de referință, un alt subiect care era minor la intrarea în probațiune, relatează astfel experiența sa:

„Părinții au fost la probațiune? Numai prima oară, cu mama. După două citații. Îmi era frică, nu știam ce e, dar m-am dus cu mama. Mama a înțeles, tata nu. Cum le-a explicat ce e probațiunea?” Ceva ce te face mai educat să înțelegi niște lucruri (...) Tu ce ai înțeles? Să nu mai fac scandaluri, să evit” (Bv. - M). Ultimele două răspunsuri vorbesc despre faptul că pentru o parte dintre persoanele care ies din supraveghere această experiență este interpretată prin prisma învățămintelor desprinse din întreaga „poveste de viață” din timpul probațiunii. Această idee se desprinde însă și din acele interviuri care ilustrează faptul că probațiunea poate fi definită, paradoxal, ca o experiență de viață pozitivă, prin comparație cu alte experiențe de viață care nu dau prilejul, mai ales minorilor și tinerilor, să reflecteze la ei înșiși, la comportamentele proprii și la ce anume vor pentru ei: (nn. probațiunea) este un loc unde oamenii intră cu capul plecat pentru că au făcut o prostie. Dar ies cu capul ridicat pentru că a fost o etapă care i-a schimbat; pe mine m-a maturizat și m-a învățat să îmi respect familia.” (Bv - D); Sunt însă și relatări care vorbesc despre ”... un serviciu în care ești întrebat ce faci cu viața ta ... în care ești supravegheat foarte elegant.”(Gr. - I).

Observăm și faptul că intervievații, descriind experiența probațiunii folosesc uneori cuvinte precum *constrângere, frică, stres*, care ne lasă să evidențiem cât de complexă este aceasta și cât de amestecate sunt percepțiile, înțelesurile date, dar și sentimentele legate de acea perioadă de viață. „A fost o lecție de viață. Am fost constrâns.” (Bv. - M.). „Mi-era frica la început, mama mergea cu mine la început. Mi-a explicat ce am de făcut. Că nu sunt arestată, să fiu cuminte ...” (Gr. - N.M.). Cercetări

referitoare la percepția asupra experienței supravegherii confirmă faptul că unii dintre cei care s-au aflat în supravegherea serviciilor de probațiune au relatat despre stări de tensiune, neliniște sau, chiar despre „anxietate legată de intruziunea practicianului în viața de familie”(Durnescu, Enengl, Grafl, 2013, p.29). Oarecum în acest sens, într-unul dintre interviuri, fără să fie singurul, se afirmă referitor la presiunea pe care persoana o simțea în perioada supravegherii: „*Eram stresat să ajung la întrevedere, să nu uit. Vroiam eu să fiu corect. Mă gândeam că dacă nu îndeplinesc condițiile (...) mi s-a și spus că pot să mă întorc (nn.la închisoare)*” (If. - T.). Găsim aici argumente în susținerea observației avansate de către McNeill (2009) conform căreia, supravegherea infractorilor poate fi definită (uneori simultan) ca „helping, hurting and holding” deoarece, așa cum am constatat și noi în analiza interviurilor, probațiunea poate fi percepută de subiecții ei, atât ca ajutor atunci când se bazează pe relaționări constructive și contribuie la identificarea și rezolvarea unor probleme practice, dar poate fi resimțită și ca o experiență neplăcută, care ține individul sub presiune și control. (apud Durnescu, Enengl și Grafl, 2013, p. 31). Următorul citat este dintr-un interviu al unei persoane care a fost timp de cinci ani în atenția serviciului de probațiune, discuția având loc la 6 luni după momentul finalizării: „(...) *Știu că am fost la semnat. Obligații? Să nu plec fără să anunț, primul an să merg o dată pe lună, al doilea an o dată la 3 luni. (...) Am primit și o diplomă că am făcut ce trebuia, fără abatere (nn. råde), dar totuși mi se pare ceva frumos. Ca o recunoaștere*”. (Gr. - P.P.). Referitor la momentul finalizării, o interviuată (au fost numai trei persoane de gen feminin în lotul de subiecți) relatează în legătură cu primirea diplomei în cadrul ultimei întrevederi: „(...) *da, dar au dat la toți. A avut importanță diploma?*” „*da, că m-am dus la termen.(...) Că v-ați achitat la obligații?*” „*Că m-am dus la termen, de fiecare dată.*” „*Ce ați reușit să învățați ? Să nu mă iau după unul și altul, să îmi văd de treaba mea*”.(Gr. - B)

Aceste descrieri despre ce înseamnă probațiunea, înțelesurile și semnificațiile ei, așa cum reies din interviuri, ne întăresc convingerea că atunci când testăm un instrument care are menirea de a da posibilitatea consilierilor de probațiune să evalueze, monitorizeze și să măsoare rezultatele obținute în reabilitarea persoanelor aflate în supraveghere, trebuie să ascultăm ceea ce spun principalii protagoniști despre probațiune și durabilitatea rezultatelor ei, așa cum acestea se traduc după finalizare, în viața de zi cu zi, pentru cei care au trăit această experiență și acum merg mai departe. Totodată, este important să recunoaștem că aspecte ce țin mai degrabă de birocrăția probațiunii ajung să fie considerate uneori, emblematice de către persoanele din supraveghere, pentru care, de multe ori, întrevvederea cu consilierul de probațiune se reduce la obișnuita de a „merge să semneze”. Prevenirea unor asemenea situații poate veni din schimbări structurale care să conducă la reducerea semnificativă a numărului de supravegheri și astfel creșterea timpului și efortului alocat intervențiilor reabilitative și comunicării consistente cu cei aflați în probațiune, dincolo de gestionarea aspectelor formale și obligatorii.

1.2. Percepția referitoare la consilierul de probațiune

Referirile la consilierii de probațiune ilustrează dimensiunea pozitivă, suportivă pe care o include, pe lângă supraveghere, probațiunea. Rolul personalului din sistemul de probațiune este un subiect cu istorie în literatura de specialitate, fie că se referă la atributele personale ale practicienilor probațiunii, sau la deprinderile și abilitățile care le permit să își îndeplinească rolurile profesionale. Cu toate acestea, așa cum observă și Durnescu (2012) chestionând ce contează mai mult în supravegherea persoanelor care încalcă legea penală, caracteristicile, deprinderile personalului sau programele, evoluția muncii de probațiune (de la o profesie mai degrabă vocațională către una mai mult științifică) și a rolului personalului din probațiune, vorbesc despre o mișcare realizată în

timp care a îndepărtat tot mai mult natura muncii de probațiune de valorile sale tradiționale, specifice asistenței sociale. Aceste schimbări au avut cauze dar și implicații multiple nu toate pozitive, nu toate negative. Ceea ce aici credem că trebuie subliniat, este faptul că există în continuare, dovezi empirice ce susțin constatarea (reiterată de modele de reabilitare precum Good Life Model și în paradigma desistării) că relația și interacțiunea profesională de calitate, consilier de probațiune-persoană supravegheată, reprezintă una dintre cele mai tari explicații pentru rezultatele din probațiune care au forța să reziste și după finalizarea ei. Confirmarea acestui lucru îl avem și noi în cercetarea de față. Unul dintre interlocutori spune: „*d-na T. (nn. consilierul de probațiune) a înțeles că eu sunt cam dezordonat. Am uitat de întrevederi, am întârziat. Sau uitam, mai ales vara, eram și copil. M-a ajutat pe planul ăsta. Cum mă asculta, cum vorbea. Era atentă la tine ca persoană. Chiar dacă ziceam o prostie. Contează să știi să ascuți*” (Bv.- T.); Citatul este ilustrativ pentru felul în care consilierul de probațiune a reușit să construiască o relație profesională folosind deprinderi care sunt dovedite prin cercetări ca fiind productive în stabilirea unei alianțe de lucru (ascultare activă, interes, atenție, atitudine non-moralizatoare) prin care a transmis acceptarea persoanei supravegheate și respectul față de aceasta. Faptul că cel interviuat a putut să surprindă destul de exact unele dintre modalitățile prin care consilierul de probațiune a reușit să se centreze asupra sa, vorbește și despre rolul important al modelării pro-sociale în interacțiunea din probațiune.

„*Țin minte numele consilierului de probațiune (...). Îți mai am numărul de telefon.*” (Gr.-M) aceste afirmații ilustrează faptul că și după încheierea supravegheții, consilierul de probațiune rămâne o persoană semnificativă pentru cel supravegheat. *Cei de la probațiune m-au încurajat foarte mult. Eu plângem...M-a ajutat d-na consilier. Mi-a zis că tot dumneavoastră sunteți.*” (Gr. - B). Empatia, căldura umană, atitudinea suportivă se dovedesc a

fi deprinderile și tehnicile de comunicare și relaționare, care au fost angajate cu succes de către consilierul și probațiune, determinând persoana, chiar și la câteva luni după finalizarea probațiunii, să aprecieze și să considere de ajutor relaționarea cu consilierul de probațiune. *„Am mers șase luni și patru săptămâni, programul. Erau două doamne, amândouă foarte de treabă. A fost singura dată în care nu am simțit că cineva vrea să mă judece. Am știut că eu mi-am luat pedeapsa mea, aveam 16 ani. Acolo o tot întrebam pe consiliera de probațiune dacă după ce termin mai trebuie să fac ceva. Eram panicată, dar d-na mi-a explicat.”* (Gr. - N.M.). Deschiderea, onestitatea, capacitatea de a înțelege problemele și frământările persoanelor pe care le supraveghează, sunt atribute ale profesionalismului consilierului de probațiune, care pot contribui la o relaționare eficace atât în planul supravegherii, cât și al reabilitării comportamentale durabile, efect al modelării pro-sociale.

1.3 Participarea la programe/cursuri/ și la munca în folosul comunității

Persoanele interviewate de noi care au ieșit din evidența Serviciului de probațiune Brașov participaseră toate la programe. Își aminteau elemente din program, cum ar fi jocuri de rol sau exerciții, dar și de felul în care s-au simțit la program. Astfel, o tânără interviewată a participat la programul Dezvoltarea de abilități sociale. Își amintește de Jocul de rol „Așa Da, așa Nu,, - *„Eu mă implicam cel mai mult. Acolo nu m-am simțit ca o infractoare . D-nele sau purtat frumos mi-au spus ce să fac; am făcut.* (Gr. - N.M.); Despre programul UNU la UNU (OTO) unul dintre interviewați spune că îl consideră *„educativ, e de folositor, ține de cei șapte ani de acasă.”* Despre scopul programului precizează că *„Încearcă să excludă violența din viața de zi cu zi.”* Întrebat ce își aduce aminte din activități sau exerciții, răspunde *”Nu mai țin minte au trecut cam 2 ani de la program.”* (Bv. - U.A.).

Din programul individual de consiliere la care a participat MC spune că a rămas cu ceva: „Am încercat să nu mai fiu așa impulsiv să văd situațiile din alt punct de vedere.” Indică unul din exerciții referitor la comportamente și consecințe (...) *Înainte nu vedea așa*”. Alții își amintesc subiectele mari care s-au discutat și maniera de lucru: „Îmi dădea foi, mă testa. Vorbeam de comportamentul meu. Despre familie, consum alcool”.

Participarea și mai ales implicarea în activitățile și sarcinile pe care le presupune derularea unui program, reprezintă o provocare pentru mulți. În unele cazuri din motive legate de dificultățile de scriere și citire, în altele din motive ce țin de conștientizarea rostului programului și a legăturii dintre vulnerabilitățile personale și conținutul intervenției. *„Erau multe întrebări ce mi s-au pus; erau lucruri simple, lucruri ce orice om le-ar fi conștientizat”* hai să îl întrebăm și pe asta dacă are șapte ani de acasă” mi s-a părut un program simplu, un pic deplasat. Apoi m-am obișnuit. Poate de aceea i-am zis consilierului de probațiune că vin să-l termin, nu vin de plăcere, era o obligație, trebuia să vin de două ori pe săptămână, trebuia să plec de la servici. Nu-mi făcea plăcere, dar spre sfârșit mi-am dat seama care e rolul programului. Am fost mulțumit la sfârșit. Am devenit o persoană mai calmă, nu știu, poate am mai crescut în vârstă. Stând și singur am văzut că viața e mai complicată. Acum am 25 de ani.” (Bv. - U.A.).

În ce privește munca în folosul comunității, unul dintre intervievați relatează *„am făcut-o la D. tăiat iarbă, adunat sticle. Am avut vreo 50 de ore. 5 zile pe săptămână, luni până vineri, așa mi-a zis de la primărie. În timpul asta mi-am luat concediu fara plata de la firma. Eram de câteva luni angajat.”* Nu considera că a fost folositoare. *„Comparativ cu obligațiile de la probațiune, o considera inutilă la fel și cursul de calificare profesională.”* (lf. - T.). Munca în folosul comunității pentru unii intervievați a fost o experiență care i-a confruntat cu sentimente de rușine : „(...)

am făcut curat pe drum să-i ajut acolo la primărie ... (a făcut 4 ore pe zi, total 60 ore). Nu ti-a fost greu? Da un pic rușine de oameni, mă vedeau pe stradă. Mă simțeam mai așa fată de ei.” (Bv. - M.C.).

Cele învățate la cursurile de formare civică nu par a fi rămas multora în minte: „(...)Dar mai aveai și alte obligații. Da...să merg la școală pentru educația civică și să fac un curs de calificare, am făcut curs de operator. Iți folosește? Momentan nu. Dar eu oricum știam cu calculatorul (curs cam de 1 luna a fost cam 6 sute, l-am plătit în rate). Că noi generația asta cu calculatorul...Dar am învățat să lucrez în Word.”(If. - V.). Întrebat cu ce a rămas după cursul de formare civica „am învățat istoria lui Ceaușescu, Vlad Țepeș. Care sunt etapele vieții,. așa cum crește un pom. Treptat crești, vrei altceva. Chestii interesante. Că nu trebuie să poftești la bunul celuilalt. Trebuie să obții prin muncă. Niște chestii interesante. Eram numai eu la curs.” (If. - V.).

Referitor la obiectivele formulate în cadrul programului/cursului la care cei intervievați au participat fiind în supraveghere, interviurile au evidențiat mai multe arii de interes în care se înscriu obiectivele formulate de către cei intervievați pe parcursul supravegherii: a) muncă/loc de muncă, b) educație, c) familie d) investiții, e) sănătate f) menținerea comportamentului social dezirabil.

a) Muncă/ loc de muncă

Intervievatul a reușit să își păstreze locul de muncă din perioada probațiunii: „era slab pe parte financiară, dar patronul era înțelegător. După asta am mers la Auchan” (Bv. - U.)

Să atace interdicția de a fi avocat (a reușit) (Bv. - B.D);

Să mențin locul de muncă, (...) Să caut un loc de muncă cu carte de muncă, la o firmă de curierat, am mai lucrat ca magazinier opt luni (Gr. - D.M.);

Să îmi refac viața, să îmi găsesc un loc de muncă bun” (Gr. - C.)

b) Educație:

(nn. și-a propus obiectivul când era în supraveghere) „*Să iau corijența de matematică./ Să iau bacul am dat în a doua sesiune. Am luat din prima bacul; Să îmi iau carnetul de condus, l-am luat.*” (D)

Intervievatul are 8 clase și-a vrut să se califice când era în supraveghere: „*Mi-a dat ceva foi să fac un curs*”. Atunci când vi le-a dat ați fost ? „*Am fost dar nu am terminat cursul de tâmplar. Dar acuma mai trebuie să se mai organizeze un curs.*”

Intervievatul nu a terminat liceul așa cum și-a propus ca obiectiv, are tot 11 clase. A îndeplinit însă obiectivul referitor la obținerea unui loc de muncă. „*Da aici e ok, e o sursă de venit sigur pentru fam*”. (Gr. - M.C.)

Intervievatul și-a propus ca obiectiv continuarea școlii: „*Am dosarul la ei să mă înscrie. Am vorbit. Trebuie să mai duc dar nu am avut timp am fost la muncă, pun rigips*” (Gr.-D.)

c) Familie

Intervievatul și-a formulat ca obiectiv în supraveghere să păstreze legătura cu bunica și menținerea relației de cuplu; afirmă că le-a îndeplinit obiectivele (Gr. - U.)

„*Să fac un copil* ” spune că nu a reușit; (Gr. - B.D.)

„*Am o soție, avem o căsuță, ne-a mai ajutat sora mea care lucrează în Italia.*”(Gr. - C.)

„*Îngrijirea copiilor, Unul la școală, altul cu logopedia*” - acest ultim obiectiv, este cel mai important pentru el (lf. - C.)

d) Investiții: „*Din ce mi-am propus în acel program: Mi-am luat garsonieră în Sf. Gh. ca o investiție, mașină*” (Gr. - P.)

e) Sănătate - îngrijirea sănătății (probleme cu mâna ... le are și acum) (Bv. - U.)

f) Menținerea comportamentului social dezirabil: „*Să nu fac scandaluri*” (Gr. - D.M.); „*M-am lăsat de probleme. Am alți prieteni, mai liniștiți. Ei au fost eliberați dar s-au apucat iar de furat și acum sunt la pușcărie.*” (Gr. - D.)”; „*Da, acum m-am abținut să fac orice are legătură cu încălcarea legii*”. (Gr. -B.)

Unitatea tematică nr. 2 Viața după probațiune

Am împărțit această unitate de analiză tematică în trei sub-categorii: a) acțiuni; b) resurse (capital uman și capital social) și c) dificultăți/experiențe negative.

a) Acțiuni

Viața de după probațiune este descrisă în funcție de ce anume este valorizat prioritar în viața persoanei intervievate, sau este considerat dovada reușitei /schimbării (cel puțin la momentul interviului), iar obiectivele formulate și urmărite sunt localizate în raport cu aceste arii de interes. Astfel, am constatat că pentru cei mai mulți, munca este cuvântul cheie care descrie cel mai bine ceea ce fac și ceea ce le aduce satisfacții în viața după ieșirea din probațiune. Pentru unii, acest lucru înseamnă găsirea unui loc de muncă „*de 7 luni lucrez, de când am ieșit din probațiune; angajat ca vopsitor piese de mașini la o firmă din C. cu carte de muncă. Sunt mulțumit de ceea ce lucrez. O mătușă m-a ajutat să mă angajez.*” (Bv. - M.); Am locul acesta de curând ... de la sfârșitul lunii iulie, de câteva zile. Am mai lucrat înainte dar în probe” (If. - D). Pentru alții este vorba despre deschiderea unei afaceri” (nn) *la fermă avem eoliana, parasolare, utilaje-afacerea familiei... am investit. Ne-am făcut confort în câmp; am curent, bucătărie, baie. Acolo stăm*” (If. - T.), sau faptul că acum la câtva timp după ieșirea din probațiune au un loc mai bun de muncă decât înainte, stabil, mai bine plătit sau cu un prestigiu social mai mare „*atunci eram trașator de peste. Acum sunt curier. Lucrez cu forme legale cu contract. Si atunci tot așa. (...)* De 1 an și o lună sunt la același loc de muncă”. (Bv. - U.). Și în cazul celor cu dificultăți materiale, tot în jurul muncii se definește viața de după probațiune „*Mă duc în Moldova - facem cortul la nunți. Mergem la nunți . În așa ceva lucrez. Corturi mari. 50 de lei pe zi. Mâncare țigări. De pe la 14 ani fac asta*” (Gr. - A.C.). „*pun rigips în construcții cu ziua; ajutor de meseriaș*” (Gr. - G.L).

Un alt reper în jurul căruia intervievații descriu viața lor după probațiune este atitudinea favorabilă integrării sociale, pe care au reușit să o mențină „*Dacă s-a schimbat ceva după probațiune? Nu mare lucru... mi-a venit mintea la cap* (nn. a condus fără permis și a refuzat prelevarea probelor). *Da acum m-am abținut să fac orice are legătură cu încălcarea legii*”. (Gr. - B.); precum și desprinderea de anturajul problematic: „*M-am lăsat de probleme. Am alți prieteni, mai liniștiți. Ei au fost eliberați dar s-au apucat iar de furat și acum sunt la pușcărie.*” (Gr. - D.). Unele persoane care au fost intervievate continuă să valorifice achizițiile din perioada probațiunii „*M-am angajat. Era obligația la probațiune* (nn. la firma unui prieten) *Eu vroiam să lucrez și la ferma mea. Aveam carte de muncă. Sunt asigurat. Deși am schimbat între timp ca să fiu plătit mai bine să lucrez pe utilaje mai bune., sunt la muncă în agricultură și îmi dă timp să mă ocup de fermă.*” (If. - T.).

Relația cu familia reprezintă un alt reper semnificativ atunci când se descrie viața de după probațiune: „nu am plecat (...) e mai bine, mă înțeleg bine cu sora mea” (If. - B). la fel ca și schimbarea raportării față de autorități: „*Ce s-a schimbat între timp? Acum nu mai sunt stresat. Până acum când vedem o mașină de poliție mi-era frică că vin cei de poliție să mă ia.(...) Eram stresat să ajung la întrevvedere să nu uit. Vroiam eu să fiu corect. Mă gândeam că dacă nu îndeplinesc condițiile, mi s-a și spus că pot să mă întorc (la închisoare).*” (If. - T.).

Dezvoltarea personală, dobândirea și exersarea autocontrolului și deprinderilor rezolutive, câștigarea încrederii celor din jur, element cheie în definirea capitalului social în varianta lui Putnam (2000), sunt aspecte la care se face referire în unele dintre interviuri: „*Lucram* (nn. în perioada probațiunii) *la un magazin. Ca și acum. Au încredere în mine mă lasă și la casă. Lucrez cu contract. Mai întâi am fost de probă. Câștig cam 12 mii. Ce schimbări s-au produs după probațiune? Atunci aveam câteva probleme, nu prea aveam bani. Ceream de la părinți. Uneori nici*

ei nu aveau. Aveam discuții cu ei. Abia acum realizez că trebuie să ai grijă de bani să te gândești și la ziua de mâine.”

Răspunsul următor, îl considerăm ilustrativ pentru viziunea pe care o propune sistemul de evaluare din care face parte instrumentul testat prin cercetarea de față, și anume faptul că durabilitatea rezultatele probațiunii se traduce și se exprimă prin schimbările comportamentale și atitudinale dobândite pe perioada supravegherii, pe care persoana le valorifică și le duce mai departe utilizând resursele accesibile identificate și formulând obiective de viață și după finalizarea probațiunii: „*Cum a fost prima zi după probatiune? Nu mi-o prea amintesc. (...) Cumva mi-am continuat viața, în acea zi m-a sunat directorul să merg la fertilizare. Cumva mergea mai departe viața.*” (If. - T.). Abordarea ritualică a ieșirii din probațiune vorbește tocmai despre faptul că reintegrarea este facilitată de atitudinea pe care persoana o are la trecerea pragului dinspre probațiune către ceea ce îi urmează, este susținută de tot ceea ce a contribuit la normalizarea vieții sale în sens prosocial și care, în mod firesc, continuă și după încetarea supravegherii.

b) Resurse

Pentru a oferi o descriere cât mai completă a diferitelor tipuri de resurse pe care persoanele intervievate s-au bazat pe timpul supravegherii și mai ales după, am ales să le evidențiem în funcție de tipul capitalului social pe care îl ilustrează, capital social de atașament, capital social de unificare și capital social de relaționare (Durnescu, et all , 2009, p. 71): Capitalul social de atașament descrie legăturile între oameni aflați în circumstanțe similare (familii, prieteni, vecini) și servește unor scopuri expresive chiar dacă are și beneficii instrumentale.

„M-au ajutat 2 din cele 3 surori. Două m-au ajutat cu bani. Lucrează în Spania. Alta în Elveția”. (Ce este pentru el familia?) punctul de susținere. (Bv. - D.); „(...) soțul, familia, în general bagajul interior; finii mei, (...) o prietenă psiholog” (Giurgiu,

BM); „*Ce s-a schimbat? M-am potolit stau cu familia mea. Am 3 copii, doi ai mei, unul al soției.*” (Gr. - A.C.)

Angajamentele generative care exprimă dorința persoanei de a răsplăti ajutorul primit, susținerea de care s-a bucurat, au, așa cum arată McNeill și Maruna (2007, apud Durnescu, et all , 2009, p 76) un rol foarte important în desistare: „*Mă interesează cardiologia. Facultatea îmi ia mult timp, dar vara îl ajut la magazin. De pe la 13 ani îl ajut pe tata, îmi place să îl ajut. Cu ajutorul părinților am trecut peste.*” (Gr. - I.)

Unul dintre intervievați, vorbind despre tatuajele sale: „*E o poveste, soția, coroana de regină, aici e casa în care stăm, apoi inițialele noastre. Eu în umbră ei, apoi tentațiile din viață*” (Bv. - M.C.). În această descriere a simbolisticii tatuajului, regăsim condensate, sugestii ideatice proprii teoriei desistării în cadrul căreia un factor esențial în acest proces este propriul scenariu pe care persoana îl construiește, adică narațiunea subiectivă în jurul schimbării (McNeill, 2003).

Capitalul social de unificare include legături mai distante (cunoștințe, colegi de serviciu), legături care sunt semnificative, chiar dacă sunt mai slabe, deoarece permit accesul la variate persoane și resurse, folosesc anumitor scopuri instrumentale (căutarea unui loc de muncă): „*Toți știau de problemele mele și m-au susținut. Lucrez 8 ore pe zi. Ei sunt mulțumiți de mine. Lucrez de un an*” (Gr., NM).; *Mă simt dator față de ei, m-au susținut cât am fost acolo, material.*” (If. - T.).; *Am aflat de locul ăsta de la un prieten, nu e foarte bun. M-am întâlnit cu el eram mai abătut... i-am spus că nu reușesc să găsesc un job. A zis că încercă să mă ajute. Nu am sperat prea mult; am mai încercat și eu. Peste o săptămâna m-a sunat. Mi-a zis să merg acolo. M-am prezentat. Și m-au acceptat din prima. Nu le-am spus de la început. Între timp au aflat. Patronul m-a întrebat dacă am probleme cu poliția, i-am zis că nu am dar am avut și i-am explicat cum am fost influențat de un prieten mai mare...*” (If. - V.)

Capitalul social de relaționare se referă la interacțiunea cu oameni care se află în situații și poziții diferite în ierarhia socială; acest fel de relaționare chiar mai mult decât cel de unificare, permite accesul la o gamă mult mai mare de resurse. „*Țin legătura și acuma cu patronul din Italia. S-ar putea să merg acolo la anul*” (Gr. - C.);

c) Dificultăți și experiențe negative

Pierderea unor persoane apropiate și semnificative este una dintre experiențele cele mai marcante: „*Într-un an am pierdut patru persoane din viața mea/ Eu am copilărit cu bunicii. Acum stau singur cu chirie./ După o vreme a murit bunicul apoi tata. Mama prin 2003. Trăiește numai bunica*” (Bv. - U.A.).

Confruntarea cu propriile deficite și limite (analfabetism, educație incompletă, lipsa oricărei calificări profesionale) constituie bariere severe în calea îndeplinirii obiectivelor social dezirabile. „*(...) să muncesc să întretin familia. Dar peste tot trebuie carte. Am fost la orez la ambalat, trebuie peste tot 8 clase. Cu patru clase m-a dat înapoi. Părinții nu aveau cum să ne țină la școală pe toți, eram 4 copii*” (Gr. - A.G). Sărăcia este una dintre cele mai mari probleme cu care se confruntă o bună parte dintre persoanele cuprinse în cercetare: „*Am și 2 copii minori, unul cu probleme la naștere. Are 4 ani jumate și nu vorbește. Mergem la logoped. Soția nu muncește. Stăm la o bătrână pe care o îngrijim, e din sat*” (Gr.- C.M.). Se observă din relatări faptul că mulți încearcă să reconcilieze valorile pro-sociale cu constrângerile în care trăiesc. Sărăcia și educația insuficientă sunt un mix cu potențial mare de risc, lucru evidențiat și în interviuri. Situația relatată de Cl. este în acest sens elocventă: A lucrat cu contract în Italia, la B. Acum în Gr nu lucrează cu contract, este fără asigurare medicală, pentru că „*se găsește greu un loc de muncă; Am pățit să lucrez și să nu primesc banii. La fel și colegii de ai mei*”. (...) Se referă la situația lui când a intrat în probațiune: lucra atunci în Italia și pentru că are numai patru clase a completat până la șase clase acolo, unde a făcut „*un curs*

2-3 ore pe seară” (...) după ce veneam de la muncă era aproape de unde locuiam. Aveam 25 de ani și mergeam în a șasea; erau și alții chiar și mai în vârstă”. Era un curs pentru cei care voiau să își completeze studiile. „Din păcate a trebuit să întrerup munca și nu am mai putut continua școala”. Studii descriptive vorbesc despre faptul că familiile sărace nu își trimit copiii la școală deoarece nu percep educația școlară ca valoroasă aceasta în condițiile în care, decizia de a urma școala sau a muncii, aparține în mare grad părinților și nu copiilor (Murshed , 2001, apud Pantea, 2008, p. 461).

Problemele de sănătate sau cele legate de un handicap locomotor dezvoltă dificultăți dintre cele mai greu de depășit:” *Din 2009 sunt bolnav. Acum sunt la pensie (la șapte luni după probațiune), cheaguri de sânge la picior. Am 400 pensie. Încerc să muncesc 4 ore dar nu prea vrea nimeni să mă angajeze la 4 ore*”.(Gr-PP);

„M-am speriat când l-au luat pe tata, că mie ce mi se întâmplă. Mi-era frică să nu fiu închisă. Avocata de treaba îmi tot spunea că sunt minoră ... După bac îmi căutam de lucru. Tata arestat, mama nu se descurca cu banii, mă gândeam să lucrez oriunde, dar între timp am făcut căderea. A fost foarte greu. Am stat să mă tratez. Am fost la un psihiatru, mi-a dat pastile. La început a fost bine, o vreme.” (Gr. - N.M.)

Cazierul reprezintă pentru mulți intervievați o barieră importantă despre care vorbesc atunci când vine vorba despre posibilitatea de a-și îndeplini obiective cum ar fi găsirea unui loc de muncă. Unul dintre aceștia relatează că a fost la forțele de muncă, dar l-au refuzat, deoarece crede el „că s-au uitat pe calculator și au văzut că este în probațiune”. „Pentru mine nu au găsit (nn. loc de muncă) pentru că au văzut pe calculator că sunt la probațiune.” „Ce s-o fi gândit că sunt în probațiune? Ele (nn. funcționarele), că sunt rău. De atunci ai mai fost? „Nu, pentru că nu m-a chemat. M-a amânat. Când mă duceam iar mă amâna, o lună, două ...” Vrei să te mai duci? „Da. Dar cum să mă angajez

dacă am cazierul. Eu nu am voie să nu ies din județul Giurgiu” (Gr. - G.H.); Așa cum mai muți intervievați au afirmat, rezolvarea acestui obstacol al cazierului este percepută subiectiv drept o consfințire a faptului că s-a încheiat cu adevărat perioada în care aceștia erau și se simțeau sub „stăpânirea” instanțelor de control social. *„Am scos cazierul acum 2 săptămâni, la mai mult de o lună după ce am terminat cu probațiunea. Am început să plâng, efectiv plângeam de fericire că s-a terminat povestea asta.”* (Gr. - D.).

Așa cum reiese cu claritate din interviuri, înțelegerea „felului în care persoanele și-au urmărit și realizat obiectivele formulate în timpul supravegherii, credem că necesită o abordare eco-sistemică ce permite sublinierea unui aspect relevant (și) pentru felul în care va fi folosit și integrat în munca de probațiune, instrumentul pe care îl propunem. Este vorba despre faptul că relatările celor intervievați ne dezvăluie situații tranzacționale ce presupun examinarea calității adaptării persoanelor la mediile lor și evitarea localizării doar în zona disfuncțiilor de la nivelul persoanei care, după ieșirea din probațiune, reușește, sau nu, să realizeze obiectivele propuse la finalul supravegherii. Considerăm de aceea utilă sugestia pe care literatura și practica asistenței sociale le oferă în sensul în care „plasarea unei situații în contextul său sistemic are două avantaje majore. În primul rând această perspectivă nu pleacă de la o greșeală a clienților. Pur și simplu există o prăpastie între ceea ce au nevoie sistemele client și ceea ce le oferă mediile lor. În al doilea rând, descrierea tranzacțională a situațiilor implică o scanare a întregului ecosistem în vederea dezvoltării resurselor pentru schimbare. Prin examinarea contextuală a situațiilor se descoperă țintele și soluțiile. Evenimentele care au loc în ecosistem oferă indicii pentru evaluare și puncte de plecare pentru soluții.” (Krogsrud, O’Melia, M., DeBois, B., 2006. p 196).

Unitatea tematică nr. 3. Planuri de viitor

Am structurat analiza și interpretarea răspunsurilor din jurul acestei unități tematice conform ariilor de interes pe care și le-au stabilit persoanele intervievate când erau în probațiune (în timpul supravegherii și/sau al participării la programele structurate), la care am adăugat ariile nou apărute, la care s-au gândit după ce au încheiat termenul de supraveghere:

a) muncă/loc de muncă, b) educație, c) familie d) investiții, e) sănătate f) menținerea comportamentului social dezirabil, g) investiții. Totodată, am organizat prezentarea răspunsurilor subliniind care sunt obiectivele imediate, cele pe termen scurt și care sunt cele pe termen lung.

Obiective pe termen scurt

Muncă:

Să lucreze pe mai departe unde este acum: „1500 salar este ok. E aproape de casă, bunici sunt mulțumit” (Bv. - M.)

„Să ajung acolo la muncă la firma de curierat”. (Gr. - D.N.)

„Să mă angajez ceva serios, că vine frigul și nu mai găsești. Ai ceva contacte? Am ceva ca încărcător descărcător la cartofi ciuperci, nu cer nici cazier doar buletinul și analizele. Alea le fac ei acolo. O să merg la d-na I. (nn.consilierul de probațiune)” (lf. - R.)

Să aibă loc de muncă (acum e mulțumit de salariu 1.400 lei) pentru că vrea să se descurce singur (tatăl lui mai bea) (Gr. - N.)

„Să merg la muncă; am renovat o cameră, m-a ajutat un prieten de al tatei(...) să cumpărăm lemne” (Gr.-NM)

„La job nu voi renunța prea curând , mă înțeleg cu toată lumea , sunt mulțumit și de bani.(...) Nu e departe; din comună cam în 40 minute ajung la muncă e ok. Anul trecut lucram la o tipografie și era peste mână.”(lf.V)

„Să găsească un loc de muncă pentru 4 ore” (Gr. - P.P.)

„Să caut (de lucru)la blocuri” (lf. - B.)

„Să devin avocat să pună hotărârea în executare, să mă primească în barou. (Gr.BD)

„Loc de muncă sigur, si cu 7-8 mil dar să mi-i dea” (Gr-CI)

„După ce termin cu problemele, vreau să încep o viață nouă, o iau de la capăt. Ce înseamnă o viață nouă? Serviciu stabil. (...)”;

Educație /cursuri:

„Să termin școala(...) Să dau pentru permis autocar, să mă angajez mai ușor șofer;”

„Sunt acum la școală, la CFR , școala pentru impiegați de mișcare, durează 9 luni, termin în septembrie ... Eu l-am ales l-am plătit. După ce termin o să lucrez ...” (Gr. - Ș.)

„Vreau să fac școala de șoferi pentru tiruri” (Bv. - D.)

„Încerc din salariu să fac școala de șoferi. La ce te-ar ajuta? ”Poți să faci și o meserie din asta. Poți să intri ca șofer. Nu poți să stai tot timpul la magazin...” (If. - V.)

„Vreau să fac o calificare că după aia e mai ușor.”(Bv. - G.)

„Să intru la liceu la seral.” (If. - V.)

„Ce-mi doresc cel mai mult Să învăț să iau permisul, și mai repede de trei luni. Vreau foarte mult că altfel îmi expiră școala și eu nu am dat sala niciodată ” (If. - T.)

Familie:

„Să am o relație stabilă (...) și doi copii dar nu acum”(Bv-D)

„ Nu știu ce să facem... să stăm aici? Avem pământ, animale. Tot mai prost acum e cu toate. Ne gândim și să plecăm. Mai ales pentru copii. (nn. soția sa lucrează în străinătate). „Acum să decidem ce vrem, să nu stăm separați. Si pentru copii e greu.” (Bv.P)

„Pe termen mai lung, să fac o familie. Dar nu acum”.(If.T)

„(ca obiective pe termen mai lung. Vrea să ia legătura cu fosta soție)” „Când am fost în arest m-am despărțit de soție, cu care am și copil. ”Nu e trecut pe numele lui că atunci nu avea buletin ... Ar vrea să îl vadă dar nu îi dă voie.”(If. - R.)

Dorește consolidarea familiei și terminarea construcției apartamentului (să plătească tot pentru asta , a dat numai avans)

(Bv. - M.) „Să asigur familiei un trai decent. Copiii mei să aibă ce eu nu am avut pe mama lângă mine” (Bv. - U.)

Sănătate:

„Să mă refac medical” (Bv. - U.)

Obiective pe termen lung

Educație /cursuri:

Școala de șoferi și să plece apoi în America (Bv. - D.)

„Eu aș vrea să învăț, dar nu zilnic o dată pe săptămână. Eu nu pot să învăț nu am memorie.” (Gr. - A.P.)

„Vreau să continui școala ca să plec (nn. în străinătate) cu prietenul meu care o duce bine.” (Gr. - Cl.)

Proiect pe viitor peste 6 luni: „Să încep școala, să muncesc în continuare” (Gr. - D.)

Investiții:

Își propune să plătească pentru a termina construcția apartamentului (să plătească toți banii în acest sens; deocamdată a dat numai avans) (Bv. - M.)

„Să îmi iau ce nu am avut și mi-am dorit” (Bv. - U.)

„Vreau și eu o mașină ...” (If. - V.)

„Să îmi fac o cameră să stau singur acum suntem 6 în 2 camere ... o cameră e a fratelui care e însurat.” (Gr. - D.N.)

„Să fac economii ca să îmi cumpăr mașină” (Gr. - N.M.)

„Să îmi iau mașina mea proprie. Să mă pot deplasa la muncă și de la muncă” (If. - T.).

Literatura de asistență socială subliniază că pentru a se focaliza pe viitor, asistenții sociali definesc situațiile clienților mai degrabă din punctul de vedere al provocărilor, decât al problemelor. Provocările sunt mult diferite de probleme, ele ne fac să ne orientăm spre viitor. În loc să se axeze pe problemele din trecut asistenții sociali își încurajează clienții să stabilească direcția în care merg (obiectivele) și ce i-ar putea ajuta să ajungă acolo (puncte tari și resurse) (Krogsrud, O’Melia, M., DeBois, B., 2006. P. 197). Această abordare este desigur relevantă și pentru felul în care interacțiunea consilier de probațiune-persoana aflată

în supraveghere, poate ajuta la pregătirea manierei în care acesta din urmă, el sau ea, este ajutat să se raporteze la problemele cu care se confruntă și pe care le vizează prin planurile sale de viață, inclusiv după ieșirea din probațiune.

Observăm că planurile de viitor formulate de cei intervievați, fie ele pe termen scurt, mediu sau lung, fac parte, în cazul celor care reușesc să le formuleze concret și realist, din scenarii coerente și articulate la nivelul propriilor capacități și în acord cu capitalul social accesibil. Găsim aici confirmarea unei idei care se regăsește și în literatura de asistență socială cât și în cea despre desistare, care subliniază faptul că "oamenii se îndreaptă în direcții mai satisfăcătoare pentru ei, iar problemele lor dispar sau devin mai puțin importante, doar atunci când încep să imagineze scenarii ale posibilităților (Saleebey, 1994, p. 357, apud Krogsrud, O'Melia, M., DeBois, B., 2006, p. 225). Cele mai importante arii în care regăsim aceste caracteristici sunt cele legate de muncă/loc de muncă, educație, investiții și familie. Ordinea ariilor de interes este dată atât de accentul pus pe anumite obiective de viitor (faptul că munca și educația, urmată de investiții sunt prioritare se poate explica prin vârsta celor mai mulți intervievați), cât și de natura problemelor și nevoilor de bază pe care mulți încă nu le-au rezolvat pe deplin, sau a căror rezolvare (obținută încă din timpul probațiunii) simt nevoia să o consolideze.

Un aspect important și încurajator dintr-o perspectivă a reabilitării și reintegrării sociale reale și durabile, este acela că planurile de viitor la care intervievații fac referire, evocă nevoia de autonomie și autodeterminare dar și cea de acțiune generativă, pentru binele celor din jur (familia); acest lucru ne spune că o parte dintre cei care au ieșit din probațiune și au fost intervievați de noi, au căpătat încrederea bună în ei înșiși și se percep ca persoane capabile să își stabilească o direcție de viață, să formuleze obiective de viitor care să îi ducă mai departe spre schimbări pozitive.

Tabel sintetic Arii de interes-Resurse -Obiective

Resurse accesibile	Arii de interes pentru perioada următoare	Obiective personale, pe care și le propune să le realizeze în perioada următoare
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Surorile din străinătate ✓ Părinții ✓ Soția/soțul ✓ Rudele apropiate, mătușa, finii 	Familie	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Relație stabilă ✓ Să am copii ✓ Reîntregirea familiei în țară sau în afara țării ✓ Să-mi ajut copii
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Oamenii mă cunosc ✓ Cei de acolo au încredere în mine ✓ Învăț la școală ca să fiu impiegat ✓ Am luat bacalaureatul ✓ Am luat școala de șoferi 	Muncă	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Obținerea locului de muncă ✓ Păstrarea locului de muncă ✓ Loc de muncă stabil ✓ Loc de muncă cu carte de muncă ✓ Loc de muncă mai bine plătit
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Salar ✓ Mă ajută părinții ✓ Mă ajută surorile 	Educație	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Să fac școala de șoferi ✓ Să fac o calificare ✓ Să iau examenul ,la juriști ✓ Să intru la liceul seral ✓ Să iui permis de autocar
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Am loc de muncă ✓ Am firma ✓ ferma ✓ Soția are un salariu bun în Germania ✓ Mă ajută un prieten al tatei 	Locuire	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Terminarea construcției apartamentului ✓ Să-mi fac o cameră lângă părinți ✓ Renovez cameră
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Sprijinul familiei ✓ Salariul meu 	Sănătatea	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Să-mi rezolv problema cu mâna ✓ Să duc copilul la logoped
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Eu am plătit ✓ Din salariu 	investiții	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Să fac Școala de impiegati ✓ Să fac școala de șoferi de tir
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Am schimbat anturajul 	Respect față de lege	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Mă abțin să fac orice cu încălcarea legii ✓ Am alți prieteni mai liniștiți ✓ Să nu fac scandaluri
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Loc de muncă ✓ Serviciu stabil 	Păstrarea /dezvoltarea acumulărilor prosoziale	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Să mă descurc singur ✓ Să încep o viață nouă

Concluzii pe marginea interviurilor individuale:

Dacă prezentarea rezultatelor interviurilor am organizat-o în jurul unităților de analiză tematică (1. Cum definesc probațiunea persoanele care au finalizat termenul de supraveghere și cum descriu experiența probațiunii; 2. Viața după probațiune; 3. Planuri de viitor), concluziile le vom structura pe baza a trei aspecte relevante pentru scopul cercetării de față:

a) Observarea continuității între obiective așa cum le-au formulat la finalul termenului de supraveghere și cele de după probațiune;

b) Identificarea tipurilor de resurse utilizate de către aceste persoane în realizarea obiectivelor proprii.

c) Evidențierea factorilor de risc dinamici, așa cum au fost identificați în interviuri.

Obținerea unui loc de muncă și/sau păstrarea lui, reprezintă obiectivul pe care s-au concentrat cel mai des în timpul supravegherii cele mai multe dintre persoanele intervievate, și asupra căruia continuă să se concentreze și după ieșirea din probațiune. Acest aspect este cu atât mai semnificativ cu cât el se referă la o nevoie cu potențial criminogen care se regăsește frecvent în rândul persoanelor tinere care ajung la noi în probațiune. Odată atins, acest obiectiv, are potențialul de a influența/controla și reduce riscul de recidivă cu atât mai mult cu cât, rămâne un obiectiv urmărit și după ieșirea din probațiune. Mai mult, după ieșirea din supraveghere odată ce locul de muncă este păstrat, el devine o sursă motivațională pe mai departe pentru găsirea unui alt loc de muncă fie mai sigur (cu carte de muncă), fie mai bine plătit. Totodată am constatat legătura între obiectivul legat de locul de muncă/păstrarea lui și interesul pentru obiective referitoare la educație și familie. Acest lucru confirmă constatarea referitoare la obiectivele multiple, cele de interacțiune care „sunt mult mai de dorit decât declarațiile comportamentale privitoare la țeluri care se concentrează pe un singur aspect. (Steve de Shazer (1991).

Un alt aspect important legat de acest obiectiv (dobândirea unui loc de muncă) relevă faptul că mulți dintre cei aflați în supraveghere sunt din mediul rural și se confruntă cu probleme serioase atunci când își propun găsirea unui loc de muncă stabil și cu forme legale. Mai mult, faptul că această situație a lipsei locurilor de muncă, este o caracteristică a nivelului de (sub)dezvoltare a unor zone, explică cum se ajunge la cronicizarea obișnuinței de a căuta (a se mulțumi) locuri de muncă temporare și munci sezoniere, abandonând de fapt, formularea unui obiective mai consistente și durabile, referitoare atât la locul de muncă cât și la parcursul educațional și la calificarea profesională, rămânând în interiorul unui cerc vicios în care oferta limitată de locuri de muncă în comunitate, educația scăzută, lipsa unor deprinderi de muncă calificată și modelul intergenerațional în plan ocupațional, determină perpetuarea unui mod de viață sărac în resurse și limitat în termeni de perspective. Soluția poate veni doar dacă se întâlnesc eforturile personale cu cele care țin de dezvoltarea comunitară (persoanele să identifice și să folosească cele mai bune resurse comunitare pe care le pot angaja pentru atingerea obiectivelor personale; comunitatea să dezvolte resurse autentice care să susțină eforturile de integrare ale celor care ies din probațiune; să vină în întâmpinarea celor care au obiective de care și comunitatea beneficiază direct sau indirect, să dezvolte rețele de suport care pot facilita integrarea persoanelor cu nevoi cu potențial criminogen, astfel comunitatea implicându-se de fapt, în promovarea propriei sale siguranțe).

Familia reprezintă o altă arie de interes importantă pentru persoanele intervievate de noi. Păstrarea legăturii cu persoane semnificative din familie, păstrarea relațiilor de cuplu, reîntregirea familiei, preocuparea pentru bunăstarea familiei, pentru starea de sănătate a copiilor, sunt tot atâtea aspecte care exprimă obiectivele pe care le au persoanele care au ieșit din probațiune. Ceea ce se poate constata este faptul că interesul pentru formularea de obiective legate de familie, devine mai

evidență odată cu ieșirea din probațiune, odată cu maturizarea pe care o aduce atât trecerea timpului, cât și interiorizarea, valorizarea și valorificarea achizițiilor pro-sociale din perioada probațiunii. Totodată, interviurile relevă faptul că membrii familiei se constituie în una dintre cele mai importante resurse atât pentru a trece peste experiența penal-sanționatorie (poliție, proces, probațiune) cât și pentru tot ceea ce presupune demersul de formulare a unor obiective realiste (în și după probațiune) care să facă parte, coerent, dintr-un scenariu de viață care să țină deoparte persoana de infracțiune. Astfel, evenimentele de viață legate de familie sunt invocate în sensul în care ele devin elemente importante pentru ceea ce perspectiva cursului vieții, numește puncte de cotitură în traiectoriile de viață ale persoanelor. Nu întâmplător obiectivele legate de sănătate, vizează de multe ori membri ai familiei, mai ales copiii, iar formularea obiectivelor referitoare la investiții sunt direcționate deseori de motive legate de calitatea vieții de familie, sau perspectiva întemeierii unei familii. Am mai constatat că responsabilitățile parentale invocate în jurul unor obiective legate direct sau indirect de aria vieții de familie, reprezintă o sursă de încredere și optimism care se traduce de exemplu, în planuri de viitor și obiective care, deși formulate pe termen lung, au totuși un conținut destul de concret pentru a fi realizabile și a menține persoana pe o direcție pozitivă.

Totodată așa cum subliniam deja, un factor de risc dinamic asupra căruia s-a insistat în probațiune și care este invocat de intervievați când se descrie această experiență, se referă la comportamentul social dezirabil, la menținerea acelor conduite, atitudini și acțiuni care exprimă respectul față de lege, față de autorități. Cu alte cuvinte, este vorba de formularea unor obiective care vorbesc despre centrarea pe valori pro-sociale și o viziune asupra vieții care poate promova desistarea.

4.2. Analiza și interpretarea rezultatelor din focus grupuri

La interviurile tip focus grup pentru testarea instrumentului *Harta obiectivelor personale raportate la resursele accesibile, dincolo de probațiune*, au participat la Brașov 13 consilieri de probațiune și 14 la focus grupul derulat la Serviciul de probațiune din Cluj-Napoca. Cei mai mulți dintre participanți au experiență de mai mult de 8 ani în probațiune (inclusiv sub aspectul formărilor de care au beneficiat în programele structurate care se derulează în sistemul de probațiune din România, programe pe care le-au și aplicat), au participat însă și consilieri care sunt în primii ani de muncă în probațiune.

Interviurile de grup au fost înregistrate cu acordul participanților.

De fiecare dată, s-a început prin prezentarea coordonatorului/lor focus grupului, experți în cadrul proiectului pre-definit "Consolidarea capacității sistemului românesc de probațiune de a furniza servicii eficiente alternative închisorii", programul R0 23 „Servicii corecționale, inclusiv sancțiuni non-privative de libertate” finanțat prin Mecanismul Financiar Norvegian 2009-2014. Apoi a fost anunțat scopul focus grupului și principalele patru unități tematice care urmau să fie abordate :

1. **Planificarea finalizării supravegherii** - analiza gradului de atingere a obiectivelor stabilite în planurile măsurilor educative în cazul minorilor și a planurilor de supraveghere, în cazul persoanelor care am împlinit vârsta de 18 ani.
2. **Ultima întrevvedere și planul personal de acțiune**
3. **Harta obiectivelor personale raportate la resursele accesibile, dincolo de probațiune**
4. **Resurse comunitare pentru probațiune**

În fiecare caz, focus grupul a debutat cu invitația de a se prezenta adresată de coordonatori participanților la focus grup, invitație însoțită de două *întrebări de deschidere*, întrebări mai

generale: Care sunt programele structurate în care ați fost formate și care dintre acestea le-ați aplicat în munca cu persoanele aflate în supraveghere ? Câte cazuri aflate în supraveghere ați avut în lucru la sfârșitul anului 2016.

1. Au urmat întrebările introductive care au abordat **prima unitate tematică, planificarea finalizării supravegherii**, prevăzută în Legea nr. 252/2013, unde se precizează și faptul că ea se realizează prin analiza gradului de atingere a obiectivelor stabilite. Pornind de la această precizare introdusă de coordonator/i s-a trecut la următoarele întrebări:
 - În vederea formulării obiectivelor/planurilor de viitor, cum reușiți să capacitați persoanele aflate în supraveghere?
 - Cum îi ajutați să definească obiectivele (pe termen scurt, mediu și lung)?

întrebări de tranziție

- Ați observat anumite tendințe în ce privește formularea obiectivelor/planurilor de viitor la persoanele aflate în supraveghere?
- Care este specificul formulării obiectivelor în cazul minorilor aflați în supraveghere?
- Aveți posibilitatea să vă faceți o imagine asupra măsurii în care obiectivele pe termen scurt s-au realizat?

Răspunsurile la aceste întrebări au pus în evidență faptul că persoanele aflate în supraveghere au tendința de a formula obiective generale și de aceea, au nevoie „să fie aduși să își construiască pașii”, utile fiind în acest sens „fișa pașilor” și scara obiectivelor” (cp - BV). „Capacitarea persoanelor supravegheate pentru formularea de obiective are mai mari șanse de reușită dacă abordarea folosită de consilierul de probațiune se raportează la contextul lor real de viață, formulat în felul lor, cu cuvintele lor, urmărind criteriile SMART ”(cp - CJ). Referitor la aspectul privind momentul în care încep consilierii de probațiune

să angajeze persoanele supravegheate în reflecta și formula obiective proprii, răspunsurile evidențiază că acest demers începe devreme, încă atunci când „*completăm fișa MATRA*”, la prima evaluare. Motivarea și capacitatea în acest sens „ține de dezvoltarea relației profesionale” .

Cât de directivi sunt consilierii de probațiune pentru a motiva și implica persoanele supravegheate în formularea și realizarea obiectivelor pe timpul supravegherii, s-a schimbat după intrarea în vigoare a noilor coduri (1 februarie 2014): „*Acum termenii de supraveghere sunt mai scurți; înainte, obiectivele se îndeplineau, aveam 7 chiar 9 ani ... de aceea trebuie mai intensiv ghidajul nostru ca să reușim să le îndeplinim până la sfârșitul supravegherii. Planul de după (nn. planul personal de acțiune) ar fi în aceste condiții binevenit*”. Alt consilier de probațiune completează ideea, aducând și alte argumente: „*Ar trebui să avem mai puține cazuri, să putem să dedicăm mai mult timp lor (nn intervențiilor cu persoanele supravegheate). Ia mult să îl motivezi; poate este motivat dar nu mai rămâne timp ca să primească susținerea de care are nevoie pentru a realiza obiectivele pentru care este motivat să lucreze*”.(cp - CJ).

Participarea persoanelor supravegheate la programe, oferă oportunități concrete pentru ca acestea să poată reflecta asupra problemelor lor, direcțiilor în care doresc să meargă pentru a le rezolva și apoi pentru a formula obiective. Se evidențiază în acest sens, din intervențiile focus grupului Brașov faptul că implicarea în programe este posibilă în mai mare măsură în cazul persoanelor majore, comparativ cu minorii. Această discrepanță cauzată de timpul scurt în care aceștia se află în atenția serviciilor de probațiune, ar trebui depășită, deoarece acolo unde se derulează programe cu minorii se vede cât de important este acest lucru pentru modul în care măsurile educative își ating finalitatea. Soluția vine tot de la consilierii de probațiune care arată cum pot fi incluse elemente de asistare chiar și atunci când derularea programelor în mod obiectiv nu poate avea loc: „*În afara*

supravegherii folosesc elemente din programe (de ex SEED) pentru că am constatat că minorii sunt receptivi și că ajută la construirea relației profesionale; ei au ocazia să vorbească despre problemele cu care se confruntă”. În completare se aduce și argumentul după care inclusiv la prima întrevedere cu minorul, chiar ”părinții sunt de multe ori aceea care cer să vorbim cu copiii lor” (cp - Bv.). În această ordine de idei, în cadrul focus grupului de la Cluj s-a subliniat faptul că „două tipuri de obiective ne propunem cu persoanele supravegheate; prioritățile sunt cam așa: să îndeplinească cerințele formulate/ obligațiile și obiectivele care țin de viața privată . Inițial ne focalizăm pe cerințe, pentru că timpul este scurt. Nu știi dacă aceste termene scurte sunt sau nu în favoarea probațiunii; ar putea fi în sensul în care l-ai lăsat să le urmărească (obiectivele)”.

La întrebarea dacă sunt diferențe semnificative între obiectivele formulate de minori și cele formulate de adulți, intervențiile consilierilor de probațiune din focus grupuri au evidențiat faptul că în cazul minorilor există „un specific datorat vârstei pe care o traversează”, obiectivele se referă mai mult la „studii, relația cu familia, grupul de prieteni, petrecerea timpului liber” (cp - Bv.).

A doua unitate tematică, planul personal de acțiune: S-a pornit de la faptul că posibilitatea completării planului personal de acțiune după încetarea supravegherii, a fost introdusă în activitatea de probațiune relativ recent, iar întrebările au fost următoarele:

- Care este percepția consilierilor de probațiune cu privire la planificarea încheierii supravegherii?
- Care este percepția consilierilor de probațiune referitoare la ultima întrevedere cu persoana supravegheată?
- Planul personal de acțiune, lista de arii în care îi îndemnăm pe cei care încheie supravegherea să își aleagă obiectivele, ar trebui diferențiat/ă pe categorii de vârstă?

- Planul personal de acțiune ar trebui diferențiat în raport cu nivelul de risc de recidivă?
- Planul personal de acțiune ar trebui diferențiat în raport felul sancțiunii?

Valorificând sugestiile ideatice ale lui Maruna (2011), este enunțată propunerea abordării ritualice a ieșirii din probațiune (cu referire și la ultima întrevvedere de la finalul termenului de supraveghere), abordare ce însoțește propunerea instrumentului care este testat prin aceste focus grupuri.: **Pasul 1. ritul de separare** (rezumarea măsurii în care au fost atinse obiectivele planificate în timpul supravegherii/raportul final); **Pasul 2. ritul de prag** (sublinierea simbolică a finalizării cu succes a probațiunii, premisa pentru continuarea comportamentului prosocial); **Pasul 3. ritul de agregare/reintegrare** (realizarea planului personal de acțiune după probațiune condensat sub forma Hărții obiectivelor personale dincolo de probațiune. Această abordare este în consonanță cu aspecte considerate importante și de către consilierii de probațiune: a) nevoia de a lega planificarea încheierii supravegherii de caracterul procesual al supravegherii și intervențiilor rehabilitative; b) nevoia de a pregăti și a marca ultima întâlnire; c) orientarea spre viitor.

a) Consilierii de probațiune au evidenția următoarele aspecte: *„Este important ca persoana supravegheată să înțeleagă că este vorba de un proces. De aceea îi spunem de la început că e un proces format din ABC, vom face ABC, deci nu vii pe rând și îi anunți una alta (...) dacă el știe de la început că este angajat într-un proces și are toate informațiile, se va raporta altfel, pozitiv”* (cp - Cj.). Importanța informării persoanei supravegheate și antrenarea sa în aceste condiții în demersul de supraveghere este evidențiat în intervenții: *„Nu văd de ce am rupe procesul de planificare (nn. a încheierii supravegherii) de restul procesului de supraveghere. Dacă la prima întrevvedere îi comunicăm că trebuie să respecte măsurile și să execute obligațiile, că la a doua îi înmânăm planul de supraveghere, tot așa și la final trebuie să*

știe că va exista o dată în care se va evalua întreg parcursul supravegherii, modul de atingere a obiectivelor și felul în care înțelege să își ducă obiectivele mai departe” (cp - Cj.).

b) *”este important să se acorde atenție finalului”(cp - Bv.), „Noi ne pregătim pentru ultima întrevedere și noi și persoana supravegheată și acesta e un lucru bun pentru că în întâlnirea respectivă chiar se produce o încheiere a relației”(cp - Cj.).* Altceineva punctează faptul că *„Eu nu închei relația pentru că de când lucrez în probațiune (de 13 ani) m-am obișnuit să le spun că dosarul îl închid , ușa nu. Pentru că eu asta le spun la toți, că dacă ei vreodată au nevoie de ceva și cred că eu i-aș putea ajuta, ușa rămâne deschisă și ei țin asta minte”.* Este discutată în legătură cu ultima întrevedere, oportunitatea înmânării unei diplome persoanei care se află la sfârșitul timpului de supraveghere. Opiniile au fost împărțite: consilierii de probațiune de la Brașov au considerat că poate fi o modalitate utilă de a marca încheierea, participantele la focus grupul de la Cluj, au fost de altă părere: *„diploma nu s-ar potrivi întotdeauna”;* Altceineva: *„Este totuși o condamnare, nu merge o diplomă, la un curs, da”.* Altceineva *„ar merge o felicitare verbală referitoare la progresele făcute în probațiune, o strângere de mână, un feed-back”.* Se face și propunerea ca *„la ultima întrevedere persoana să primească un fel de adeverință care să ateste finalizarea”(se dă exemplul unui supravegheat care a revenit pentru a solicita o asemenea atestare/adeverință, i s-a dat o copie după raportul final) „Ar fi nevoie de ceva scurt, clar, simplu”.*

Aceeași structură a opiniilor o regăsim și în legătura cu propunerea venită în urma discuțiilor din focus grupul de la Brașov, referitoare la posibilitatea de a invita la ultima întrevedere, o persoană semnificativă pentru cel care încheie supravegherea; acest invitat putând deveni și o persoană de contact în vederea restabilirii legăturii atunci când cel ieșit din supraveghere nu poate fi direct contactat: *„O persoană invitată, martor, ar putea transmite un mesaj de neîncredere către cel*

aflat încă în supraveghere”. Sunt și opinii mai nuanțate: *„Eu cred că la minori am putea invita. La majori nu cred că e potrivit”*. Altcineva *„Cred că o persoană invitată, ar avea un impact foarte mare la minori, la majori nu cred, pentru că este un angajament pe care el (nn. minorul) îl ia și față de altcineva nu numai față de tine consilierul de probațiune, că va duce la bun sfârșit...”* (cp - Cj.).

Consilierii de probațiune din ambele servicii au subliniat că nu în toate cazurile este nevoie de completarea planului personal de acțiune (PPA) *„pentru că obiectivele s-au atins”*, sau din cauza volumului mare de muncă”... *„mă focusez mai ales pe cei cu risc mediu și ridicat ca să îi țin pe linia de plutire (...) deci nu știu dacă noi avem timp să lucrăm PPA (...) ar fi binevenit, dar nu știu dacă la momentul acesta avem timpul necesar pentru a ne apleca la fiecare caz asupra lui”* (cp - Cj.).

Răspunsurile la aceste întrebări au pus în evidență opinii și argumente atât pro cât și contra unui plan personal de acțiune care să fie comun, indiferent de vârstă și categoria de risc sau de sancțiune. Cele mai multe argumente pro, sunt legate de faptul că: a) pentru început trebuie să avem o imagine generală și de aceea planul ar trebui completat indiferent de vârstă/ risc/ sancțiune sau măsură educativă; b) completarea planului nu este obligatorie și este posibil ca opțiunea pentru completarea planului să aibă legătură cu calitatea interacțiunii cu consilierul de probațiune; c) *„pentru a avea un proces obiectiv de măsurare a rezultatelor, instrumentul trebuie să fie nediferențiat (...) poate fi diferită perioada după care îi căutam, minori 6 luni, majori un an”* (cp - Cj.) cele mai multe argumente în favoare diferențierii planului după criteriul vârstei, s-au dezvoltat în jurul specificului probațiunii în cazul minorilor.

În cadrul discuțiilor coordonatorii fiecărui focus grup au introdus ideea conform căreia centrarea asupra resurselor, asupra acelor aspecte pe care persoana supravegheată le-a identificat drept punctele sale de sprijin, este productivă în

sensul desistării; ca urmare, pe baza acestora poate continua după probațiune, să își formuleze obiectivele/planurile de viitor. Această sugestie se regăsește în cadrul modelelor de reabilitare aplicate în prezent cu succes în țări cu tradiție în domeniul probațiunii (GLM, paradigma desistării), cât și în programe precum SEED. Sumarizarea punctelor de vedere exprimate de participanții la focus grupuri, a accentuat nevoia ca la ieșirea din probațiune, persoanele să fie direcționate și centrate pe resursele ce îi sunt accesibile și apoi, pe obiective.

Astfel s-a trecut la a treia unitate tematică **Harta obiectivelor personale raportate la resursele accesibile, dincolo de probațiune**. Participanții la focus grup au primit explicații în legătură cu instrumentul propus; ideea de bază fiind aceea că, la sfârșitul supravegherii ne centrăm pe viitor într-un mod pozitiv prin sublinierea în interiorul ariilor de interes, a legăturii dintre resurse și obiectivele care se formulează pe baza resurselor. Harta obiectivelor personale se poate vizualiza ca o formă condensată a Planului personal de acțiune. După aceste precizări, participanții la focus grupuri au fost rugați să consulte fișa. Au urmat discuții structurate în jurul următoarelor *întrebări cheie* pentru demersul de testare a instrumentului pentru măsurarea rezultatelor din probațiune:

- Ce anume observați citind ariile de interes ?
- Ce anume ați adăuga/scoate referitor la aceste arii?
- Dacă sunt necesare reformulări și/sau precizări legate de ariile de interes la care deja se referă fișa?
- Cum poate fi văzută această fișă, în raport cu planul personal de acțiune?
- Când să fie introdus acest instrument în activitatea de ansamblu cu persoanele aflate în supraveghere și minorii?
- În ce fel trebuie anunțat/introdus acest instrument de măsurare a rezultatelor?
- Ce perioadă de timp să vizeze **Harta obiectivelor personale raportate la resursele accesibile, dincolo de**

probațiune? (La cât timp revenim pentru a discuta despre ce s-a întâmplat cu obiectivele propuse la sfârșitul perioadei de probațiune)

Prezentarea răspunsurilor și a ideilor desprinse din acestea, urmează aceeași ordine în care au fost adresate pe rând, întrebările referitoare la aspectele de interes.

Participanții la focus grup au observat că ariile de interes se regăsesc și în alte instrumente/grile/fișe cu care deja se lucrează în probațiune (factori din RNR, OTO, SEED), ceea ce permite persoanei supravegheate să înțeleagă mai ușor la ce să se gândească atunci când are de completat Harta; în plus, apare aria familie. S-au desprins câteva propuneri care urmăresc nuanțarea conținutului ariilor de interes. Astfel, s-a propus a) disjungerea consumului /dependenței de alcool, droguri, jocuri, de aria sănătate (argument problemele de adicție sunt o categorie aparte de factori de risc) b) adăugarea ariei raportarea la legea penală/ autorități/respect față de lege (argument-este important când persoana își propune „nu mai vreau să am probleme cu legea” (Bv.); c) aria spiritualitate (argumentare- „în cazurile legate de adicții, acolo singurele cazuri de succes au fost legate de partea aceasta”/ „au fost oameni care au venit de pe stradă, nu au avut nicio resursă și au ajuns să acceseze această resursă și au devenit acum ei o resursă pentru alte persoane din comunitate”, d) abilități sociale/dezvoltare personală (argument - „abilitatea de control al furiei” sau „să nu reacționez când mă provoacă profesorii”, „să se facă distincția între relații sociale unde ar intra relația cu anturajul, școala li abilități”) (CJ). Totodată, în intervenții lor consilierii de probațiune au subliniat nevoia unor explicitări ale ariilor de interes, fie sub forma unor sub-rubrici de exemplu la „*atitudinea față de drog sau consumul de alcool (de exemplu, să reduc consumul să merg la o clinică etc.)*”, sau „*generarea unor variante*” sau „*a unor exemplificări cât mai concrete, dar pozitive*” ale conținutului ariei de interes, concretizări care să ajute persoana supravegheată să ajungă cât

repede la o bună înțelegere a ceea ce are de făcut, să își identifice aria de interes și apoi să formuleze obiective ancorate în resursele care îi sunt accesibile: „Ariile să sune cât mai clar, poate chiar să aibă anumite exemplificări concrete” (cp - Cj.).

Când să fie și cum să fie adusă la cunoștința persoanelor aflate în supraveghere, **Harta obiectivelor personale**, inclusiv faptul că în legătură cu acest instrument persoanele vor fi contactate după ieșirea din probațiune (la un an)? Numitorul comun al răspunsurilor date de către consilierii de probațiune la prima parte a întrebării, subliniază ideea că informația despre completarea Hărții trebuie făcută înaintea ultimei întrevederi. Unele intervenții au indicat ca moment prima întrevedere:” *Noi tot timpul dăm persoanei supravegheate un schelet de informație pe care îl livrăm de la prima întrevedere (...) sau în prima parte a supravegherii (...eu cred că aici trebuie să aibă loc informarea (...). Nu-i livrezi tot pachetul de informații dar spui în linii mari despre ce este vorba, că este un instrument, ce scop are, în ce constă și faptul că vor fi contactați și după ieșirea din probațiune iar la momentul potrivit revii și aprofundezi.*” (cp - Cj.).

O altă opinie a fost că prima întrevedere nu ar fi chiar indicată, persoana nefiind pregătită pentru a realiza despre este vorba, însă la a doua întâlnire, la începutul supravegherii, „când prezentăm planul de supraveghere”, ar fi momentul în care să se facă informarea legată de instrument: „Să i se dea fișa mai repede (nn. pentru completare) și să își lași timp la ultima întâlnire să se discute pentru a fi o trecere spre viața lui viitoare.” (cp - Bv.).

Un punct de vedere conturat la intersecția mai multor intervenții din focus grupuri și care se află în legătură și cu opinia conform căreia demersul planificării finalizării supravegherii trebuie privit ca un demers procesual, se referă la posibilitatea de a vedea Harta obiectivelor personale ca fiind „mobilă”, adică ea permite „să ne mișcăm și în cadrul supravegherii, pentru că elaborarea planurilor de viitor la sfârșitul supravegherii trebuie să vină în mod firesc. De aceea este bine să aibă (nn. persoana

supravegheată) în mintea sa harta ca să știe în ce direcție să vadă finalitatea” (cp - Cj.).

Măsurarea rezultatelor probațiunii cu acest instrument, presupune contactarea persoanelor, după încheierea probațiunii pentru a afla dacă obiectivele pe care și le-au înscris pe Hartă, au reușit să le atingă. Focus grupurile au generat dezbateri productive în acest sens, care au adus în discuție câteva aspecte practice importante:

a) Care să fie perioada după care sunt contactați cei care au completat Harta la ieșirea din probațiune: S-au conturat în principal două variante și anume să fie contactați după un an de zile de la ieșirea din probațiune sau după 6 luni sau chiar mai puțin (în cazul minorilor și al celor cu un risc de recidivă mediu/ridicat). Acordul cel mai clar a fost exprimat pentru a-i contacta după un an.

„Un an este bine, 6 luni este puțin pentru că și la noi au stat puțin...ca și pe un copil, după ce îl lași de mână trebuie să vezi ce i se întâmplă, bun sau rău. (...) mai ales că vorbim bănuiesc, de obiective pe termen mediu și lung. Pe cele pe termen scurt le-a realizat deja (nn. cât a fost în probațiune)”. Argumentele care au fost aduse în intervenții s-au referit la următoarele aspecte:

- Motivația pe care persoana a avut-o în timpul supravegherii pentru a face modificări în viața sa „*depinde și de persoana supravegheată, pentru că dacă ea a început încă din perioada supravegherii să realizeze obiectivele, atunci termenul de 6 luni este potrivit; pentru alții este nevoie de mai mult*” (cp - Cj.). Altceineva: „*(...) pentru el (nn. minor) e mai motivant să știe că este urmărit, verificat după șase luni*”.

- Nevoia de a ține cont de specificul vârstei și astfel, de natura obiectivelor pe care și le propun minorii, comparativ cu majorii: „*Mai contează dacă este vorba de minori sau de persoane majore. La minori 6 luni e o perioadă..., dar la majori unde altele sunt obiectivele este nevoie de 1 an*”; Altceineva: „*Cred că în cazul minorilor, a acelor care merg la școală, obiectivele sunt stabilite pe luni. Dacă el are ca obiectiv să continue școala, noi de foarte*

multe ori, nu avem timp să atingem acel obiectiv, să urmărim atingerea lui și de aceea, în cazul minorilor 6 luni este termenul indicat” (cp - Cj.). „La minori 6 luni e mai potrivit pentru că ei nu sunt consecvenți (nn. în urmărirea obiectivelor), în funcție de context, anturaj își schimbă ..deci la ei trebuie să revii, altfel abandonează”.

- Intensitatea și dinamica întrevederilor și, în acest context, calitatea relației profesionale care s-a stabilit și s-a dezvoltat pe perioada supravegherii, pot reprezenta o variabile relevante pentru ce înseamnă disponibilitatea celor care au ieșit din supraveghere, pentru a fi contactați: *„Eu cred că mulți beneficiari intră în sistem și nu au planuri personale; ei vin cu probleme și pe măsură ce relația se formează trebuie să îi conștientizăm că este bine să lucreze asupra acestor probleme chiar și după”; „Cei care nu s-au implicat pe parcursul supravegherii în schimbare, acolo și riscurile de recidivă sunt mai mari. Ei probabil că nu ar vrea să fie contactați ulterior.”(cp - Cj.); „Vom avea feed-back pozitiv tot de la cei ancorați (nn.au exprimat până atunci atitudini pozitive față de consilierul de probațiune), ceilalți se bucură că au scăpat.” (cp - Bv.).*

b) Care vor fi persoanele contactate, dintre cele care au încheiat termenul de supraveghere: acest aspect important în demersul de validare a instrumentului, a condus către idei, propuneri și subiecte de reflecție relevante, legate de cercetare și de selectarea, sau nu, a persoanelor care vor fi contactate după un an/6 luni de la ieșirea din probațiune. *„Raportat la scopul cercetării se impune o întrebare: urmărim să măsurăm rezultatele în legătură cu o categorie anume? De exemplu am observat că cei cu amânarea aplicării pedepsei ies cu un risc mai scăzut. Are rost să îi urmărim și pe aceștia ? Sau, ne concentrăm numai pe cei cu un risc mediu și ridicat? Ar fi oare afectate rezultatele cercetării?” (cp - Cj.).* Selectarea și monitorizarea persoanelor în funcție de criterii precum categoria de risc, sau felul sancțiunii au evidențiat puncte de vedere pertinente : *„Pe*

cei cu risc spre mediu îi monitorizăm după un an pe cei cu risc ridicat după 6 luni? Cred totuși că pentru a putea folosi datele să urmărim nediferențiat”. O altă idee interesantă este cea care s-a desprins din propunerea următoare: „Dacă vom avea acel instrument de evaluare a riscului, vom putea vedea cu ce risc a ieșit. Putem să coroborăm instrumentele, ne vom uita cu ce risc a intrat; aplicat chestionarul de risc la sfârșit și vedem apoi după un an, ce s-a întâmplat (nn.cu realizarea obiectivelor).” (cp - Cj.). „Sau, urmărim, contactăm, numai pe cei care au ieșit de la noi cu risc mediu și vedem ce s-a întâmplat și stabilim în continuare un plan pentru a reduce în continuare riscul, pentru că nu am avut timp (nn. în timpul supravegherii); sau poate aici 6 luni ar fi timpul necesar pentru cei cu risc mare.” Altcineva: „Legat de eficiența muncii noastre, cred că instrumentul trebuie aplicat într-un interval de timp la toată lumea, indiferent că este bun sau rău. Altfel ne trezim că am lucrat mult dar datele sunt eronate. S-ar putea să văd că unul cu amânare să evolueze bine sau să recidiveze; unul care la intrare a avut un risc mare să fi învățat ceva și să se gândească de două ori înainte de a comite”. S-a invocat în sprijinul variantei aplicării nediferențiate a instrumentului și argumentul experienței altor țări precum Germania sau Norvegia unde monitorizarea ulterioară a celor ieșiți din probațiune nu o face ofițerul de probațiune și faptul că nu ține cont de nivelul riscului.” (cp -Cj.). Se observă așadar că dezbaterea s-a dezvoltat în jurul multor argumente pro și contra selectării după anumite criterii (vârstă, nivel al riscului de recidivă și tipul sancțiunii) a celor care vor fi contactați post-probațiune, s-au evidențiat mai multe scenarii posibile; concluzia care s-a desprins la final, fiind mai aproape de opțiunea pentru aplicarea nediferențiată a instrumentului de evaluare.

c) Cum ar putea fi motivați să păstreze legătura cu serviciul de probațiune, în condițiile în care din punct de vedere legal, nu sunt obligați să facă, sau să fie de acord cu acest lucru, după sfârșitul termenului de supraveghere. O posibilă modalitate

invocată, dat fiind caracterul procesual al supravegherii și de fapt al întregii interacțiuni din probațiune, a fost cea descrisă de una dintre participantele de la focus grupul de la CJ: „*Spunem omului: Uite tu ieși în aprilie, dar noi în octombrie o să îți prezentăm un plan, din acele obiective, noi aici (nn. în perioada supravegherii) o să lucrăm asta și asta, iar celelalte (nn. obiective) pe termen mediu și lung, astea o să le amintim în acel instrument. El (nn. persoana supravegheată) se pregătește în felul acesta să continue singur. Dar cred că tot ce îi spui la început e mai bine acceptat, pentru că persoana supravegheată este mai receptivă.*” (cp - Cj.). Prin urmare, sublinierea continuității lucrului asupra obiectivelor, inclusiv după probațiune pe baza Hărții și motivarea în acest sens pe tot parcursul supravegherii printr-o relație profesională de calitate (autoritate profesională și morală, încredere, flexibilitate, empatie, căldură umană), poate fi un argument convingător pentru a păstra legătura cu serviciul de probațiune.

d) Care este momentul potrivit să aducem la cunoștința persoanelor supravegheate, faptul că vor fi contactate după un an/ șase luni de la ieșirea din probațiune: Cele mai multe răspunsuri au venit la pachet cu opinia referitoare la momentul în care se furnizează persoanei supravegheate, informațiile legate de Harta obiectivelor personale, dincolo de probațiune, pentru că instrumentul prin chiar numele său, trimite la faptul că discutăm despre ceva ce vizează perioada de după probațiune. „*Dacă anunțăm planul personal de acțiune atunci când spunem despre plan (nn. planul de supraveghere), îi spunem și cum se vor derula lucrurile, îi spunem că va fi monitorizat ” rămâneți important pentru noi și vă vom contacta cu acordul dvs...*”. Mai multe opinii și de la focus grupul de la Brașov și de la Cluj au subliniat că, pe parcurs, pe măsură ce relația profesională se consolidează, este bine să se revină cu informația (dată la începutul supravegherii) despre harta obiectivelor personale și despre faptul că ar putea fi contactați după ieșirea din probațiune. O propunere a fost ca „*la sfârșitul fișei (nn. hărții), undeva să se poată preciza/ bifa dacă*

sunt de acord sau nu să fie contactați după un an și dacă da, să se scrie data sau măcar perioada”.

e) Cine vor fi cei care vor contacta persoanele, după ieșirea din probațiune și dacă este o soluție implicarea voluntarilor și a studenților/ masteranzilor din universitățile (facultățile) cu care serviciile de probațiune, au acorduri de colaborare instituțională? Consilierii de probațiune fără excepție au susținut și argumentat că nu consilierul de probațiune manager de caz trebuie să facă acest lucru, și nici nu ar putea dată fiind supraîncărcarea cu care se confruntă în ce privește numărul de cazuri aflate în lucru. Soluția implicării studenților/masteranzilor și/sau a voluntarilor a fost bine primită, fiind aduse o serie de precizări importante, inclusiv sub aspectul eticii cercetării, și a nevoii de a pregăti în mod special aceste persoane pentru ceea ce presupune contactarea celor care au ieșit din probațiune.

Un aspect dezbătut în ambele focus grupuri a fost legat de dificultățile cu care consilierii de probațiune se confruntă când caută să obțină informații despre recidiva celor care ies din probațiune: *„La noi în țară numai SRI are acces la toate bazele de date, noi nu avem acces nici la evidența populației, avem acces numai la baza de date a ANP”* (cp - Bv.); totodată s-a pus în discuție cât de solide și acoperitoare sunt aceste informații la care au acces consilierii de probațiune (de ex portalul instanțelor de judecată). *„Pe portalul instanțelor există anumite informații, dar noi de acolo nu știm data comiterii faptelor. Nu știm dacă fapta a fost înainte, în timpul sau după perioada de supraveghere”*. Altcineva *„Parchetele au date. Ei cercetează d ex. infracțiuni din 2013 (...) Ca să aflăm data comiterii faptei ar trebui văzut dosarul de la parchet pentru fiecare caz în parte, sau informații scanate din rechizitorii. Poate studenții ar avea timp pentru asta ”*(cp - Cj.).

Un subiect relevant pentru măsurarea rezultatelor probațiunii, care a fost evidențiat în focus grupuri este cel referitor la acuratețea informațiilor referitoare la finalizarea

termenului de supraveghere. Acest aspect fiind de altfel, legat de problema cu care se confruntă consilierii de probațiune, cea legată de accesului extrem de limitat la baze de date : „(...) *statisticile noastre nu sunt foarte relevante. Noi știm doar că are (nn. persoana supravegheată) mai multe dosare, că a comis mai multe fapte. Sunt oameni care sunt judecați (nn. după probațiune) pentru fapte pe care le-au făcut în termenul de supraveghere. Noi îi trecem că au ieșit cu bine din supraveghere pentru că este prezumția de nevinovăție; deci nici statisticile noastre nu sunt chiar...*”. Altcineva: „*Oare nu se poate folosi acel articol 253, că atunci când încep urmărirea împotriva unei persoane aflate în supraveghere, să ne anunțe ?*” Altcineva: „*Dar ce se întâmplă după supraveghere... acolo chiar nu ne mai informează nimeni, că s-a deschis un nou dosar. Tot așa noi îl găsim pe portal, dar nu știm de când este fapta. Deci este dificil.*” Altcineva „*Într-o cercetare, sinceritatea subiecților este problematică, de aceea este de dorit combinarea datelor calitative cu cele cantitative.*” (cp - Cj.).

Un alt aspect discutat tot în legătură cu monitorizarea rezultatelor dincolo de probațiune s-a referit la felul în care să fie stocate datele adunate după un an /șase luni, de la persoanele care au ieșit din supraveghere. Propunerile avansate s-au conturat în jurul trimiterii informațiilor către o platformă electronică de unde să ajungă apoi la echipa de cercetare, pentru constituirea unei baze de date. În acest sens s-au conturat și câteva propuneri „*Am putea introduce în baza de date post-probațiune date referitoare la PPA/Hartă, scanarea planului de supraveghere și a raportului final, așa prin comparație, avem o imagine destul de acurată a manierei în care persoana a evoluat.* Altcineva” În forma actuală raportul final este foarte sumar, nu este relevant”. Altcineva: „*Mai degrabă planul de supraveghere dar acesta fiind confidențial este important de știut cine are acces la această bază de date.*” (cp - Cj.).

S-a solicitat participanților la focus grup o estimare, referitoare la disponibilitatea celor aflați la finalul supravegherii, de a accepta să completeze Harta obiectivelor personale dincolo de probațiune. Interesant este că răspunsurile au fost optimiste în acest sens: *”o, toți „dar, de fiecare dată, a venit și completarea „Nu știi dacă o să și urmărească obiectivele, dar de completat toți cei cărora le vom propune”(cp - Cj.). Referitor la completarea fișei/Hărții s-a discutat și despre situația celor care au dificultăți de înțelegere: „Ce facem cu cei care sunt neșcolarizați ? Dacă altcineva completează în locul lor nu știi dacă informația mai este ok?”* Altceva: *„Facem ca și la chestionarul ... stăm le explicăm celor care nu știi să citească”*. Altceva: *„Da este complicat cu unii, am experiența de la OTO cu temele pentru acasă; deși eu îi explicam el venea după aia cu totul altceva.”*

Ultima unitate tematică abordată în cadrul fiecărui focus grup a propus spre dezbatere **resursele comunitare** la care pot apela consilierii de probațiune în sprijinul facilitării supravegherii și integrării sociale a persoanelor sancționate. În acest sens, participanții la interviurile de grup au fost rugați să indice organizații, instituții, servicii din comunitate, cu care colaborează în munca lor și care pot fi considerate resurse externe ale persoanelor supravegheate. Răspunsurile au indicat o listă de resurse comunitare ce include: AJOFM-urile, CEPECA, ONG-uri, fundații, organizații caritabile, serviciile de asistență socială pentru persoanele fără adăpost, servicii din DGASPC, specialiști (medici psihologi, psiho-terapeuți) din spitale, clinica de neuropsihiatrie infantilă, Crucea roșie, centrul de resurse pentru adolescenți, serviciile publice de asistență socială, școli și inspectoratele școlare, structuri, servicii din instituții de stat cum ar fi evidența populației, oficiul de pensii, primării din mediul rural, IPJ (secțiile de poliție din cartiere, posturile de poliție comunale), bisericile și nu în ultimul rând, familia esențială, în cele mai multe cazuri.

Se evidențiază din răspunsurile pe acest subiect, o diversitatea relativ mare de resurse și colaborări cu comunitatea din Brașov, respectiv Cluj, a celor două servicii de probațiune (constatare care probabil, nu poate fi generalizată la toate județele/serviciile de probațiune). Totodată, consilierii de probațiune au exprimat anumite nemulțumiri în legătură cu felul în care munca lor (inclusiv eforturile celor aflați în probațiune de a îndeplini obligații impuse de instanță) se lovește de lipsa de cooperare, necunoașterea legilor, incompetența, indiferența, atitudinea discriminatorie și mentalitatea marcată de prejudecăți, a unora dintre reprezentanții instituțiilor de stat sau organizațiilor, inclusiv a celor caritabile care ar trebui să fie colaboratorii serviciilor de probațiune din comunitate: *„noi pierdem șase luni din supraveghere să îi facem buletin și certificat de naștere; nu îl putem înscrie la școală pentru că până să primească măsura educativă, nimeni din comunitate nu a știut că acel copil din comunitate nu are certificat de naștere și nici buletin. El, pentru comunitate nu există”*; *„DGASPC-ul ca și directorii unor școli, mai degrabă ar vrea să scape de copii.”* Altcineva: *”Instituțiile statului nu cunosc legea și îi discriminează (nn. persoanele supravegheate)”*; altcineva: *„De multe ori, chiar comunitățile din care persoanele supravegheate fac parte, sunt rezistente; îi resping”*; altcineva: *„Multe primării din mediul rural confundă munca în folosul comunității cu cea care se prestează pentru ajutorul social; nu știu că munca în folosul comunității face parte din pedeapsă, că trebuie luată foarte în serios”*. În legătură cu aceste dificultăți, intervențiile au evidențiat și posibile soluții: *„Eu încep prin a le transmite (nn. reprezentanților instituțiilor necooperante) o adresă de informare în care le arăt care sunt textele de lege și le reamintesc la sfârșit, că pot fi și sancționați dacă nu colaborează, nu aplică, nu respectă legea. Așa văd că reacționează”*.

Concluziile focus grupului de la Brașov și al celui de la Cluj pot fi sintetizate după cum urmează:

Prin prisma datelor ce au reieșit în urma analizei informațiilor colectate din cele două focus grupuri, ***Harta obiectivelor personale raportate la resursele accesibile, dincolo de probațiune*** poate fi considerată, în spiritul teoriei schimbării, un instrument care își are locul/rostul într-o viziune asupra evaluării în varianta sa formativă, a cărei finalitate vizează furnizarea de informații care orientează demersurile prin care se poate îmbunătăți probațiunea. În acest sens, focus grupurile au dezvoltat o preocupare reală a consilierilor de probațiune pentru identificarea unor practici și abordări productive sub acest aspect. Astfel, în ciuda volumului foarte mare de muncă și a contextului normativ care a adus modificări semnificative în ceea ce privește atribuțiile consilierilor de probațiune, aceștia au primit cu deschidere instrumentul propus și au adus propuneri de substanță. Totodată, au considerat abordarea ritualică, din orizontul căreia este gândit instrumentul, ca fiind în acord atât cu natura procesuală a interacțiunii cu persoana supravegheată (reflectată în fiecare dintre dimensiunile probațiunii (evaluare, supraveghere, asistare), cât și cu constatări fundamentate în literatura și cercetarea referitoare la desistare, care indică nevoia unui accent suplimentar pus pe resursele persoanei supravegheate, pe punctele tari pe care le deține, și nu în ultimul rând, pe includerea comunității în ritualul reintegrativ.

Ariile de interes la care persoana supravegheată trebuie să se raporteze la pragul dinspre probațiune către ceea ce va fi viața sa după probațiune, arii care de altfel, fac parte din arealul „factorilor protectivi”, au fost privite de către consilierii de probațiune, ca expresie a ceea ce persoana, la finalul supravegheții evaluează drept domenii de viață și dezvoltare personală asupra cărora este interesat să se aplece și în interiorul cărora își formulează obiective, ținând cont însă, de ceea ce a achiziționat și a realizat până atunci, pe perioada probațiunii. Foarte important este faptul că obiectivele sunt ancorate în resurse; mai mult, atât resursele identificate cât și obiectivele

formulate, așa cum s-a evidențiat și în focus grupuri, de data aceasta sunt cartografiate numai de către persoana ajunsă la finalul termenului de supraveghere, sunt numai ale sale. Asumarea lor, și urmărirea îndeplinirii lor poate fi evaluată, monitorizată și măsurată prin acest instrument, după un an/ șase luni, cu condiția aplicării lui nediferențiate în funcție de vârstă, nivel al riscului de recidivă sau felul sancțiunii, respectiv al măsurii educative. Reținem și precizarea pe care consilierii de probațiune au făcut-o la ambele focus grupuri, referitoare la faptul că pot fi cazuri, așa cum practica a demonstrat-o deja, în care nu este nevoie de realizarea planului personal de acțiune, respectiv a hărții care reprezintă o formă condensată a acestuia.

Un aspect important asupra căruia consilierii de probațiune au insistat, este faptul că persoana supravegheată trebuie pe parcursul supravegherii să fie informată cu ritmicitate și susținută (printr-o relație profesională consistentă și pozitivă) să conștientizeze *legătura dintre nevoi, resurse și obiective* (atât cele legate de probațiune, cât și cele din viața personală). În această viziune asupra evaluării ca abordare sistematică, care recunoaște importanța, complexitatea și natura dialectică a interacțiunii consilier de probațiune-persoană aflată în probațiune, planificarea finalizării supravegherii, se poate considera că începe de fapt, odată cu angajarea propriu-zisă a persoanei, în supraveghere; așa cum, pregătirea dezangajării din relația profesională, debutează încă de atunci de când îi punem bazele, la prima întrevvedere cu persoana supravegheată.

Ritualurile de reintegrare pentru a câștiga în consistență, trebuie să includă un ceremonial propriu care are rolul de a marca evenimentele de cotitură care jalonează demersul de schimbare și facilitează reconstrucția identității narrative. În acest sens, focus grupurile au recunoscut potențialul abordării ritualice și au subliniat importanța ultimei întrevederi chiar dacă modalitatea prin care se definește „ceremonialul” (acordarea sau nu a unei diplome care să ateste încheierea cu bine a probațiunii, invitarea

sau nu a unei persoane resursă, martor la evenimentului), a fost descrisă în mod diferit, în cele două focus grupuri.

În culegerea datelor referitoare la realizarea obiectivelor personale înscrise în Hartă obiectivelor, propunerile consilierilor de probațiune au vizat implicarea voluntarilor, dar mai cu seamă a studenților/ masteranzilor din facultăți cu care Direcția Națională de Probațiune, serviciile de probațiune, vor încheia în acest scop, acorduri de colaborare. Această implicare în cercetare este importantă pentru cartografierea obiectivelor și măsurarea rezultatelor, și de aceea se consideră absolut necesară o pregătire anterioară a celor care vor contacta persoanele care au ieșit din probațiune, inclusiv sub aspectul eticii cercetării.

Concluzii finale

Acest raport de cercetare a prezentat o analiză a procesului de validarea a unui instrument de măsurare pentru asigurarea unui sistem de evaluare, monitorizare și măsurare, specific serviciilor de probațiune din România. Văzută ca abordare sistematică, cu componente formative și sumative, evaluarea, construită în jurul a două dimensiuni, a vizat: 1) în termeni cantitativi identificarea eficacității intervențiilor pe durata supravegherii (prin analiza comparativă a unor indicatori, precum *Expirat/ Successfully Terminated*, *Încălcare/ Pre-release Failure: Technical*, *În timpul/ Pre-release Failure: New Crime* și *durabilitatea intervențiilor după încheierea probațiunii*; și 2) în termeni calitativi, a urmărit *Structurarea unui plan personal de acțiune pentru perioada de după încetarea supravegherii*, prevăzut în *Hotărârea Guvernului nr. 1079/2013 pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a dispozițiilor Legii nr. 252/2013 privind organizarea și funcționarea sistemului de probațiune*, consolidată; Punerea la dispoziția serviciilor de probațiune a unei modalități de planificare ușor de utilizat și adaptată contextului local, concretizate în instrumentul numit

Harta obiectivelor personale raportate la resursele accesibile, dincolo de probațiune.

Într-un studiu recent, referitor la relația cercetare-practică în sistemul de probațiune din România, una dintre concluziile principale a evidențiat subiecte de cercetare care în opinia consilierilor de probațiune chestionați, ar prezenta cel mai mare interes pentru practica de probațiune. Astfel, temele indicate se referă la *impactul noilor coduri asupra activității de probațiune, rolul relației profesionale consilier de probațiune - persoană supravegheată și eficiența programelor/ intervențiilor derulate pe perioada supravegherii* (Poledna, 2016, p. 181). Evaluarea probațiunii în jurul cartografierii obiectivelor dincolo de probațiune, atinge aceste teme, având potențialul de a furniza informații consistente care pot ghida îmbunătățirea probațiunii atât cu privire la înțelegerea impactului noilor coduri, la rolul și conținuturile cele mai relevante ale relației profesionale în orizontul centrării pe capacitatea persoanei supravegheate în formularea și urmărirea realizării obiectivelor prosociale. Totodată, instrumentul *Harta obiectivelor personale raportate la resursele accesibile, dincolo de probațiune* poate dezvolta aspecte concrete, dintre cele mai relevate (ce țin atât de munca de probațiune, cât și de colaborarea cu partenerii sistemului de probațiune), referitoare la eficiența intervențiilor derulate pe perioada supravegherii și durabilitatea acestora dincolo de probațiune. Astfel, instrumentul de evaluare poate să îmbine aspecte ce țin de reflectarea asupra practicii probațiunii, cu cele care orientează către schimbare, ilustrând ceea ce se numește în teoria schimbării „thinking-action approach” (Stein și Valters, 2012, p. 5). Încrederea în potențialul sistemului de evaluare a probațiunii propus, și testat, este întărită de concluziile la care demersul de cercetare a ajuns.

Raportul de cercetare de față a reflectat dimensiunea calitativă a evaluării, așa cum am definit-o în prima parte a raportului și a avut ca scop testarea instrumentului numit *Harta*

obiectivelor personale raportate la resursele accesibile, dincolo de probațiune. Datele la care analiza și interpretarea informațiilor din interviuri și focus grupuri, ne-a condus, permit următoarele concluzii sintetice de final :

În cazul persoanelor intervievate care au reușit să formuleze și să realizeze în timpul supravegherii și al participării la programe, obiective prosociale, cei mai mulți au continuat și după probațiune să le consolideze și, în anumite cazuri, au adăugat noi obiective pe care le urmăresc, păstrând o traiectorie pozitivă, chiar dacă nu lipsită de sincope. Am constatat că la anumite persoane care au ieșit din probațiune, dintre cele intervievate de noi, un rol contributiv pentru parcursul dezirabil, l-a avut faptul că:

- a) obiectivele sunt legate de resurse pe care persoanele și le identifică de o manieră foarte concretă;
- b) formulează obiective interconectate și conștientizează aceste interdependențe;
- c) mai ales atunci când munca și familia sunt obiectivele în jurul cărora au avut reușite pe timpul supravegherii, ele devin arii de interes și pe mai departe și își dovedesc potențialul de empowerment pentru formularea de noi obiective realiste, bazate pe resurse tangibile;
- d) relațiile familiale suportive, pozitive și responsabilitățile parentale asumate, se dovedesc factori protectivi semnificativi în măsura în care funcționează fie ca obiective formulate și realizate, fie devin capital social de atașament ce susține formularea și îndeplinirea altor obiective;
- e) generativitatea - preocuparea față de răsplătirea familiei/ partenerului pentru suportul acordat la greu, dorința și acțiunea pentru ajutorarea celor apropiați care au nevoie de ei, pentru creșterea și educarea copiilor, reprezintă un reper de progres care însă, depinde de realizarea unor obiective anterioare;

f) dezvoltarea unei atitudini pozitive față de legea penală, respectul față de autorități și distanțarea de anturaje problematice;

g) valorizarea experiențelor de învățare și dezvoltare personală din probațiune, exprimate și prin aprecierea susținerii venite din partea consilierului de probațiune.

Toate aceste repere de progres reflectă în bună măsură și rezultate ale probațiunii (schimbări comportamentale și atitudinale care s-au produs încă în timpul supravegherii) care pot contribui la dezvoltarea unor traiectorii de viață care să faciliteze desistarea. Din această perspectivă pledăm pentru adoptarea în practica probațiunii a ritualurilor de reintegrare în sensul formulărilor lui Maruna (2011) deoarece pot facilita depășirea efectelor ritualurilor de pedepsire, fac loc implicării persoanei în propria transformare, generează emoții pozitive, consolidează redobândirea încrederii în propriile forțe, implică familia, comunitatea și nu în ultimul rând, permit acea reconstrucție biografică, despre care unii intervievați au putut chiar să ne relateze.

Acolo unde pe mai departe, se manifestă factorii de risc, am constatat atât menținerea unor deficite de nivel personal (analfabetism sau studii incomplete, lipsa calificării profesionale, slabă valorizare a muncii, capacități limitate pentru conștientizarea nevoilor, resurselor accesibile și formularea unor obiective realizabile, soluții rezolutive ineficiente, neajutorare învățată, conștientizare insuficientă a propriilor puncte tari, atitudini antisociale și anturaj problematic, folosirea limitată a resurselor comunității, capital social de relaționare insuficient, absența elementelor de „incluziune morală”), cât și absența aproape totală a implicării și suportului comunitar pentru sprijinirea integrării persoanelor care au ieșit din probațiune (lipsa locurilor de muncă, lipsa de implicare a serviciilor de asistență socială de la nivel local; atitudini și comportamente de stigmatizare și etichetare).

Din perspectiva informațiilor oferite de focus grupuri, constatăm că abordarea ritualică a reintegrării este considerată oportună de către consilierii de probațiune; tripla secvență ce descrie la nivel simbolic ieșirea din probațiune, poate fi utilizată pentru a vizualiza și apoi pentru a urma în practică acest algoritm care conferă sens muncii de probațiune centrată nu atât pe deficit, cât mai mult, pe resurse, pe puncte de sprijin și capacități ce susțin reintegrarea socială și reducerea riscului de recidivă a celor care ies din probațiune. În acest sens se concretizează secvența ritualului de agregare, prin completarea *Hărții obiectivelor personale raportate la resursele accesibile, dincolo de probațiune*. Astfel, ceea ce se acumulează, toate achizițiile din perioada de supraveghere și asistare, se capitalizează și se validează la încheierea supravegherii când se întocmește Harta obiectivelor personale și se trece pragul dinspre probațiune, spre ceea ce este dincolo de ea.

Pentru că sistemul de evaluare pe care îl propunem țintește rezultatele probațiunii, instrumentul așa cum rezultă după testare, face posibilă măsurarea atât a performanțelor cât și a durabilității rezultatelor probațiunii, în sensul în care o sugerează teoria schimbării, definită în termenii conexiunii dintre activități și rezultate. Astfel, analiza hărților obiectivelor personale dincolo de probațiune, așa cum rezultă și din propunerile consilierilor de probațiune, presupune conectarea obiectivelor din termenul de supraveghere așa cum ele se reflectă în raportul final de supraveghere (și în planul de supraveghere), la configurația resurselor, a obiectivelor și a conexiunii resurse-obiective din planul de acțiune personal la momentul ieșirii din probațiune. Ultimul nivel al analizei va fi după aproximativ un an de la realizarea planului de acțiune personal, când vor fi contactate persoane stabilite printr-o regulă de eșantionare, în scopul descrierii traseului urmat pe harta obiectivelor, al monitorizării măsurii în care și-au atins obiectivele înscrise în planul de acțiune personal. Ariile care cuprind obiectivele

asociate în cea mai mare măsură cu reușita, pot fi folosite ca puncte de sprijin pe viitor, în lucrul cu persoanele aflate în termenul de supraveghere.

Așa cum arătam la început, sistemul de evaluare a căruia validare a fost urmărită prin cercetarea la care raportul de referă, definește probațiunea ca fiind un program complex de intervenție socială. Evaluarea acestui program este o evaluare care țintește rezultatele probațiunii reflectate în capacitatea persoanelor supravegheate de a formula și realiza obiective care produc efecte în planul reabilitării și reintegrării lor sociale, în timpul dar și dincolo de perioada de supraveghere. Rezultatele cercetării indică faptul că o asemenea abordare, concretizată în cartografierea obiectivelor personale, poate oferi informații consistente care să vină în sprijinul activității consilierilor de probațiune, ajutându-i să sporească eficacitatea interacțiunii și activităților cu persoanele supravegheate, implicându-le într-un mod sistematic și responsabil, în planul propriei lor reabilitări, prin mobilizarea atât a propriilor resurse, cât a celor din comunitate.

Bibliografia

- Bernard and Ryan, (2010). Techniques to Identify Themes in Qualitative Data.
http://www.analytictech.com/mb870/Readings/ryan-bernard_techniques_to_identify_themes_in.htm
- Blumer, H., 1969. Symbolic Interactionism: Perspective and Method, Prentice Hall
- Delaney, P., Weir, M., 2011. An Assessment, Monitoring and Outcome Measurement System for Offender Rehabilitation and Reintegration Programmes: A Description of a Model at Work in the Cornmarket Project, Wexford, in IRISH PROBATION JOURNAL Volume 8, October 2011
- Durnescu, I., 2012. What matters most in probation supervision: Staff characteristics, staff skills or programme? în Criminology & Criminal Justice 12(2) 193 -216
- Durnescu, I., Enengl, C., Grafl, C., 2013. Experiencing Supervision, în McNeill și Beyens, (eds.)
- Durnescu, I., Lewis, S., McNeill, F., Raynor, P., Vanstone, M., 2009. Reducerea riscului de recidivă după închisoare. București, Lumina Lex
- Earl, Carden, Smutylo, 2001. Outcome Mapping. Building Learning and Reflection into Development Programs, Published by the International Development Research Centre, Ottawa
<https://www.wkkf.org/resource-directory/resource/2006/02/wk-kellogg-foundation-logic-model-development-guide>
- Krogsrud Miley, K., O'Melia, M., DeBois, B., 2006. Practica asistenței sociale, Iași, Polirom
- Kvale, S., 1996. InterViews. An Introduction to Qualitative Research Interviewing, London SAGE Publications
- Maruna, S., 2011. Reentry as a rite of passage, în Punishment & Society 13(1) 3-28 ! The Author(s) 2011 Reprints and permissions: sagepub.co.uk/journalsPermissions.nav

DOI: 10.1177/1462474510385641 pun.sagepub.com

McNeill, F., 2003. Desistance-focused probation practice, în: Chui,W.,H., Nellis,M.(eds.) Moving ProbationForward: Evidence, Arguments and Practice.Pearson, Harlow

McNeill, F., și Beyens, eds., 2013. Offender Supervision in Europe. Palgrave Macmillan

Miller, W. R. and Rollnick, S., 1991. Motivational interviewing: Preparing people to change addictive behavior. New York, NY: Guilford Press

Pantea, M. C., 2008. Copiii care muncesc în România, Presa Universitară Clujeană

Poledna, S., 2016. Researching practice and practicing research in probation. Some reflections în Tomița,M. (edit) The fifth International Conference Multidisciplinary Perspectives in the Quasicoercitive Treatment of Offenders. Probation as a field of study and research: From person to society, Editura FiloDiritto,ISBN978-88-95922-68-3, p.178-183

Prochaska, J., DiClemente, C., 1984. The Transtheoretical Approach: Crossing the Traditional Boundaries of Therapy. Homewood, IL: Dow Jones/Irwin. 100

Raynor, P., Ugwudike, P., Vanstone P., 2012, Heath. The Jersey Supervision Skills Study. In Euro Vista, vol. 2 nr. 1

Richards, M. H., Schwartz, 2002. Ethics of qualitative research: are there special issues for health services research?, în Family Parctice, Oxford University Press, Vol. 19, No.2, april 2002

Rossi, P. H., Freeman, H. E., Lipsey, M.W., 2004. Evaluation. A systematic Approach, Sixth Edition, SAGe Publications, London

Stein, D., Valters, C., 2012. Understanding Theory of Change in International Development. The Justice and Security Research Programe Development Department, LSE, London

Steve de Shazer, 1991. Putting difference to work. New York, Norton

ANEXE

Anexa 1. Protocol focus grup Serviciul de Probațiune Braşov

Anexa 2. Protocol focus grup Serviciul de Probațiune Cluj

Anexa 3. Harta obiectivelor personale raportate la resursele accesibile, dincolo de probațiune.

PROTOCOL
Focus grup, Serviciul de Probațiune Brașov
13 februarie 2017

Focus grupul s-a desfășurat în data de 13 februarie 2017, într-un spațiu al Serviciului de probațiune Brașov. Au participat un număr de 14 consilieri de probațiune din cadrul Serviciului de Probațiune Brașov.

Scopul focus grupului a fost testarea instrumentului de măsurare, pentru asigurarea unui sistem de evaluare, monitorizare și măsurare fiabil și specific serviciilor de probațiune din România. Acest instrument a fost propus în cadrul proiectului pre-definit „Consolidarea capacității sistemului românesc de probațiune de a furniza servicii eficiente alternative închisorii”, programul Ro 23 „Servicii corecționale, inclusiv sancțiuni non-privative de libertate” finanțat prin Mecanismul Financiar Norwegian 2009-2014.

Coordonarea focus grupului a fost realizată de Marian Badea și Petronel Dobrică.

Ghidul acestui interviu de tip focus grup a fost conceput în jurul următoarelor unități tematice:

1. Planificarea finalizării supravegherii; analiza gradului de atingere a obiectivelor stabilite în planurile măsurilor educative în cazul minorilor și a planurilor de supraveghere, în cazul persoanelor care au împlinit vârsta de 18 ani.
2. Planul personal de acțiune
3. Harta obiectivelor personale - instrumentul de evaluare, monitorizare și măsurare a rezultatelor în probațiune
4. Resurse comunitare pentru probațiune

13. feb. 2017

PROTOCOL
Focus grup - Serviciul de probațiune Cluj
7 martie 2017

Focus grupul s-a desfășurat în data de 7 martie 2017, în sala de conferințe a Curții de Apel Cluj-Napoca. Au participat un număr de 14 consilieri de probațiune din cadrul Serviciului de Probațiune Cluj .

Scopul focus grupului a fost testarea instrumentului de măsurare, pentru asigurarea unui sistem de evaluare, monitorizare și măsurare fiabil și specific serviciilor de probațiune din România. Acest instrument a fost propus în cadrul proiectului pre-definit „Consolidarea capacității sistemului românesc de probațiune de a furniza servicii eficiente alternative închisorii”, programul RO 23 „Servicii corecționale, inclusiv sancțiuni non-privative de libertate” finanțat prin Mecanismul Financiar Norvegian 2009-2014.

Coordonarea focus grupului a fost realizată de Sorina Poledna, expert 2 în cadrul proiectului.

Ghidul acestui interviu de tip focus grup a fost conceput în jurul următoarelor unități tematice:

1. Planificarea finalizării supravegherii; analiza gradului de atingere a obiectivelor stabilite în planurile măsurilor educative în cazul minorilor și a planurilor de supraveghere, în cazul persoanelor care au împlinit vârsta de 18 ani.
2. Planul personal de acțiune
3. Harta obiectivelor personale- instrumentul de evaluare, monitorizare și măsurare a rezultatelor în probațiune
4. Resurse comunitare pentru probațiune

Cluj-Napoca
7 martie, 2017

Anexa 3**Harta obiectivelor personale raportate la resursele accesibile,
dincolo de probațiune, cu exemplu de completare**

	Eu (și obiectivele mele)	Apropiatul meu, de încredere (pentru obiectivele mele)
Nume, prenume		
Nr. de telefon și/sau e-mail și/sau ...		

Data completării

Resurse care îmi sunt accesibile	Arii de interes pentru perioada imediat următoare, de un an	Obiective personale, pe care îmi propun să le realizez în perioada imediat următoare, de un an
Fratele meu din Germania, George	Familie	Să merg în Germania, la fratele meu, George
Prietenul meu, Octav	Relații sociale	Să fim prieteni, în continuare
Biserica, preotul din parohie	Relația cu Dumnezeu/ Spiritualitate	Să cred
Afacerea de familie	Financiar	Să reușesc să-mi plătesc datoriile
Casa în care locuiesc	Locuire	Să-mi fac o casă, a mea și a familiei mele
Am stat departe de probleme, în probațiune	Respect față de lege	Să stau departe de probleme
Am asigurare medicală	Îngrijirea sănătății	Să pot urma un tratament medical compensat

M-am lăsat, știu ce înseamnă prea mult	Dependență de prea mult/ exces	Să fiu moderat
Pescuit liniștit, cu o parte dintre colegii de muncă	Pasiuni / <i>Hobby</i> -uri	Să pot să merg și la pescuit
Am absolvit cursurile a zece clase	Educație / Ocupare profesională	Să-mi găsesc de lucru cu forme legale
Am încredere în mine	Altele	Să pot avea încredere în mine

Detalii pentru completarea hărții obiectivelor personale raportate la resursele accesibile:

„Ariile de interes” au fost selectate dintre cele care sunt cunoscute în special ca „factori protectivi”.

Linia „Resurse accesibile” va fi completată în trei câmpuri corespunzătoare celor trei arii de interes pe care persoana care iese din probațiune le apreciază ca fiind cel mai bine dezvoltate, în ceea ce o privește.

Persoana care își completează harta obiectivelor personale va fi încurajată să specifice resursele, eventual persoanele-resursă pentru ea.

Linia „Obiective personale” va fi completată în trei câmpuri corespunzătoare celor trei arii de interes pe care persoana care iese din probațiune le apreciază ca fiind priorități pentru perioada imediat următoare, de un an.

CARTOGRAFIEREA OBIECTIVELOR PERSONALE DINCOLO DE PROBAȚIUNE

GHID PRACTIC ADRESAT CONSILIERILOR DE PROBAȚIUNE

Structura ghidului:

Introducere

1. Contextul teoretico-metodologic al cartografierii obiectivelor personale dincolo de probațiune
2. Cartografierea obiectivelor personale, dincolo de probațiune - descrierea instrumentului de evaluare, monitorizare și măsurare a rezultatelor din probațiune „*Harta obiectivelor personale raportate la resursele accesibile, dincolo de probațiune*”
3. Aspecte practice legate de utilizarea instrumentului în planificarea finalizării supravegherii
4. Utilizarea instrumentului de evaluare, monitorizare și măsurare a rezultatelor, după ieșirea din probațiune

Bibliografie

Anexă

Introducere

Sistemul de evaluare, monitorizare și măsurare a rezultatelor privitoare la reabilitarea și reintegrarea persoanelor care au comis infracțiuni, stabilit ca instrument de măsurare a gradului de eficacitate a intervențiilor promovate de serviciile de probațiune, așa cum este prevăzut în cadrul proiectului predefinit „*Consolidarea capacității sistemului românesc de probațiune de a furniza servicii eficiente alternative închisorii*”. Asistența financiară oferită prin intermediul programului de finanțare RO 23 „Servicii corecționale, inclusiv sancțiuni non-privative de libertate”, în cadrul Mecanismului Financiar Norvegian 2009-2014, urmărește nu numai să măsoare rezultate, ci și să genereze schimbări dezirabile în comportamentul persoanelor care au săvârșit infracțiuni. Din această perspectivă, ghidul practic de față, este conceput cu scopul de a fi o resursă utilă consilierilor de probațiune în vederea direcționării, susținerii și facilitării schimbării comportamentale a persoanelor aflate în supraveghere.

Ghidul este structurat în patru părți care organizează conținutul în acord cu scopul sistemului de evaluare, pentru a permite operaționalizarea instrumentului în activitatea de probațiune, de o manieră cât mai adaptă condițiilor și volumului de muncă al consilierilor de probațiune.

Contextul teoretico-metodologic al cartografierii obiectivelor personale dincolo de probațiune, este prima parte a ghidului practic, unde se pun în evidență succint, cele mai relevante repere teoretico-metodologice, ce permit înțelegerea fundamentului teoretic și suportului metodologic aferent, care încadrează într-o viziune de actualitate, validată empiric, instrumentul de cartografiere a obiectivelor persoanele, dincolo de probațiune. Partea a doua oferă o **descriere a instrumentului de evaluare, monitorizare și măsurare a rezultatelor din**

probațiune, facilitând astfel înțelegerea elementelor de ordin practic care sunt prezentate detaliat, în partea a treia, referitoare la **aspecte metodologice legate de folosirea instrumentului în planificarea finalizării supravegherii**. Ultima parte a *Ghidului practic*, descrie maniera în care este concepută cercetarea dedicată cartografierii obiectivelor personale, după probațiune, cu alte cuvinte, **utilizarea instrumentului de evaluare, monitorizare și măsurare a rezultatelor, după ieșirea din probațiune**.

1. Contextul teoretico-metodologic al cartografierii obiectivelor personale dincolo de probațiune

Sistemul de evaluare, monitorizare și măsurare a rezultatelor cu privire la reabilitarea și reintegrarea persoanelor care au săvârșit infracțiuni, la care se referă ghidul practic, definește probațiunea ca fiind un program complex de intervenție socială, „un efort organizat, planificat și în mod obișnuit continuu, destinat” diminuării riscului de săvârșire a unor noi infracțiuni de către persoanele supuse acestui tip de intervenție sau „îmbunătățirii condițiilor sociale” (Rossi & all, p.2) în care aceste persoane trăiesc.

Evaluarea probațiunii astfel definită, țintește rezultatele probațiunii, accentul fiind pus pe evaluarea formativă, pe „activități de evaluare prin care se intenționează furnizarea de informații care vor ghida îmbunătățirea” probațiunii. Sunt adăugate și elemente de evaluare sumativă „activități de evaluare prin care se intenționează furnizarea unei scurte judecăți cu privire la anumite aspecte critice ce țin de performanța” probațiunii, „de exemplu dacă obiective specifice au fost atinse” (Rossi & all, p.36). În acest sens, prin instrumentul de evaluare ne propunem să contribuim la îmbunătățirea:

- efectelor interacțiunii din finalul relației dintre consilierul manager de caz și persoana aflată în probațiune,
- a planificării activităților fiecărui serviciu de probațiune, în mod adaptat contextului în care lucrează, și
- a relației dintre sistemul de probațiune și partenerii lui.

Teoria schimbării, alături de abordarea sistematică a evaluării, reprezintă unul dintre pilonii sistemului de evaluare la care ghidul se referă. Ea are printre intenționabilități, cel puțin două care se regăsesc, într-un mod implicit, în sistemul de evaluare a probațiunii: 1. articularea proceselor și rezultatelor așteptate, ce pot fi periodic revizuite; 2. sprijinirea practicienilor în dezvoltarea unor interpretări/ explicații ce conferă teoriei schimbării profilul unui instrument de reflecție care ajută la îmbunătățirea rezultatelor programului (Stein și Valters, 2012), în cazul nostru, a rezultatelor probațiunii. Din această perspectivă, sistemul de evaluare, monitorizare și măsurare a rezultatelor probațiunii, concretizat în cartografierea obiectivelor personale, se dorește a fi un instrument care să permită practicienilor din probațiune:

- Să reflecteze asupra modului în care reușesc să își capaceze, motiveze și să îi implice pe cei aflați în supraveghere în executarea sancțiunilor formulate de către instanțe la adresa lor;
- Să dezvolte prin relaționarea profesională, un demers sistematic pentru responsabilizarea și implicarea persoanelor aflate în supraveghere în propria lor reabilitare și integrare socială;
- Să motiveze și să orienteze persoana aflată la finalul perioadei de supraveghere, către continuarea și dincolo de probațiune, a unui mod de viață departe de infrațiune.

Sub aspect teoretico-metodologic, ghidul practic referitor la cartografierea obiectivelor personale dincolo de probațiune, pornește de la recunoașterea:

A) schimbărilor normative determinate de intrarea în vigoare a Noilor Coduri, Penal și de Procedură Penală; lărgirea ariei de competențe, sporirea atribuțiilor consilierilor de probațiune, dar și supraîncărcarea consilierilor de probațiune, toate acestea având implicații complexe asupra rezultatelor probațiunii;

B) acumulărilor din sistemul de probațiune din România din ultimii ani, în planul intervențiilor de control și sprijin, mai cu seamă a celor concretizate în aplicarea unor programe structurate. Astfel din anul 2007 au fost derulate **One to one** - un program de consiliere individuală, de tip cognitiv - comportamental, preluat din Marea Britanie și adaptat contextului românesc; **Stop! Gândește și schimbă** - un program de grup, de tip cognitiv - comportamental, preluat din Marea Britanie și adaptat contextului românesc; **Dezvoltarea abilităților sociale la minori** - un program de grup, preluat din serviciile de probațiune din Olanda și adaptat contextului românesc; **Dezvoltarea deprinderilor sociale pentru adulți** - un program de grup, preluat din serviciile de probațiune din Olanda și adaptat contextului românesc. Aplicate din anul 2010: **Reducerea Riscului de Recidivă** - un program de grup, destinat pregătirii pentru liberare și asistență post-penală a deținuților. Aplicate din anul 2014: **Drink and Drive** - un program de grup, în cea mai mare parte, destinat persoanelor care au comis infracțiuni contra siguranței circulației pe drumurile publice, sub influența alcoolului, preluat din serviciile de probațiune din Olanda și adaptat contextului românesc; **Aptitudini pentru controlul implicării și dezvoltării eficiente (SEED)** - un ansamblu de abordări în lucrul individual, a cărui testare a fost coordonată de reprezentanți ai Universității Sheffield, cu implicare a trei servicii de probațiune din România; **I-MAP - Program de gestionare a furiei** - o abordare comună de gestionare a furiei persoanelor din evidența serviciilor de probațiune din România, Irlanda și Italia. Aplicate din anul 2016: **Program de tip „My Choice”** - o abordare specifică a persoanelor sancționate, cu

probleme de consum (alcool/drog) și **Programul de educație civică - o intervenție individuală sau de grup dedicată minorilor prin care se urmărește schimbarea gândurilor și a atitudinilor ce influențează comportamentul**. Multe dintre aceste programe conțin elemente de planificare ce trebuie incluse în planificarea finalizării supravegherii în abordarea propusă prin sistemul de evaluare, monitorizare și măsurare a rezultatelor.

C) *importanței centrării pe client și în acest sens, evidențiază nevoia unui accent suplimentar pus pe potențialul metodei managementului de caz și pe supravegherea individualizată, orientată către formularea și realizarea obiectivelor, prin responsabilizarea persoanelor aflate în supraveghere. În acord cu aceste aspecte, în cele ce urmează vor fi subliniate:*

C.1 Rolul metodologic al managementului de caz în planificarea finalizării supravegherii

C.2 Principalele aspecte teoretico-metodologice care fundamentează operaționalizarea instrumentului pentru cartografierea obiectivelor personale, dincolo de probațiune

C.1 Cercetarea științifică pentru validarea instrumentului de evaluare, monitorizare și măsurare a rezultatelor, după ieșirea din probațiune (**Harta obiectivelor personale raportate la resursele accesibile, dincolo de probațiune**), a reliefat cu claritate atât prin interviurile individuale, cât și prin observațiile exprimate și exemplele oferite în intervențiile consilierilor de probațiune în cadrul focus grupurilor, cât de importantă este centrarea pe client. De aceea, considerăm că în respectul specificității și unicității fiecărui caz, circumscrierea deprinderilor, tehnicilor, intervențiilor angajate în sens reabilitativ, trebuie să aibă loc în perimetrul *managementului de caz*.

În acord cu viziunea sistemului de evaluare propus prin cartografierea obiectivelor personale dincolo de probațiune,

managementul de caz îl definim ca fiind o abordare rațională, sistematică, fundamentată pe date din cercetare și centrată pe punctele tari ale celui aflat în supraveghere, funcționând ca un „road map”(Thomas, Torbet, Deal, 2011) pentru consilierii de probațiune, în vederea unei eficiente puneri în executare a sancțiunilor comunitare. Prin prisma acestei înțelegeri date managementului de caz, subliniem faptul că realizarea activităților proprii rolului de manager de caz al consilierului de probațiune (a) evaluarea nevoilor și resurselor persoanei supravegheate, a resurselor din comunitate; b) realizarea planului de supraveghere; c) coordonarea supravegherii; d) punerea în legătură a persoanei supravegheate cu resurse relevante din comunitate; derularea anumitor activități și programe de asistare, include în mod necesar și monitorizarea progresului făcut de persoana aflată în supraveghere sub aspectul obiectivelor realizate, în acord atât cu prevederile legale, cât și cu unicitatea, individualitatea și demnitatea acestuia. De aceea, accentuăm *rolul hotărâtor al relației profesionale* și din acest punct de vedere, a caracteristicilor și practicilor cele mai eficace angajate de consilierii de probațiune în interacțiunea cu persoanele aflate în supraveghere. Astfel, în conturarea relației profesionale prin prisma a ceea ce SEED subliniază ca fiind elemente centrale, considerăm o dată în plus important, *rolul modelării pro-sociale și implicarea de o manieră colaborativă, de către consilierul de probațiune manager de caz, a persoanei supravegheate, în formularea obiectivelor.*

C.2 Centrarea pe client, aduce cu sine o abordare teoretico-metodologică mai degrabă eclectică ce mixează idei relevante din:

- teoria centrării pe soluții,
- teoria ecosistemică și cea a centrării pe sarcini,
- literatura și cercetările referitoare la eficiența modelelor de reabilitare *Risc Nevoi Responsivitate și Modelul Vieții Bune* (Ward și Maruna, 2007),

- dovezile empirice privind eficacitatea intervențiilor cognitiv-comportamentale, a celor bazate pe principiile și tehnicile teoriilor învățării sociale,
- paradigma desistării.

Dintre acestea, vom analiza pe cele care se regăsesc în mai mică măsură, sau sunt insuficient valorificate în practica probațiunii, dar au în opinia noastră, din perspectiva sistemului de evaluare propus, un potențial semnificativ, sub aspectul contribuției la obținerea rezultatelor vizate de probațiune, exprimate în schimbări comportamentale ale persoanelor supravegheate.

Centrarea pe construirea soluției o considerăm productivă pentru că ea subliniază importanța unei abordări pozitive, fundamentată pe ceea ce reprezintă pentru persoana supravegheată, resurse și puncte de sprijin accesibile, mai mult decât centrarea numai pe problemă (fără a nega nevoia rezolvării ei). Totodată, centrarea pe soluții invită persoana să facă apel cât mai frecvent la comportamente folositoare (dintre cele achiziționate în supraveghere sau prin participarea la intervențiile structurate, de exemplu, punctualitate, respectarea unei promisiuni, identificarea resurselor, formularea obiectivelor SMART etc.). În același timp, abordarea centrată pe soluții subliniază faptul că persoana supravegheată trebuie încurajată să caute alternative la patternurile de comportament actuale indezirabile (de Shazer, S., 1985).

Din terapia centrată pe soluții, pentru munca de probațiune și în special pentru pregătirea finalizării supravegherii în variantă ritualică, considerăm utilă adoptarea și adaptarea la munca de evaluare, a interviului centrat pe soluții, despre care De Jong, P. și Berg, I.K (2008) spun că „este organizat în jurul a două activități utile. Prima este dezvoltarea unor obiective bine conturate localizate în cadrul de referință al persoanei și cea de a doua, dezvoltarea soluțiilor bazate pe excepții (excepțiile fiind acele ocazii în viața indivizilor în care problemele lor puteau să

apară dar nu au apărut, sau au fost mai puțin grave)” (p.16). Astfel, în construirea soluției, practicianul se centrează mai cu seamă pe aspectele de tip cine, ce, când, unde și cum referitoare la momente/ perioade „excepție” din viața persoanei, decât pe aspectele de tip cine, ce, când, unde și cum, referitoare la probleme (p.17). Mai mult, atunci când discutăm despre obiective, iar acest lucru se petrece cu ritmicitate în munca de probațiune (chestionarul MATRA, planul de supraveghere, sesiunea a doua programul OTO etc.), terapia centrată pe soluții subliniază că „Declarațiile cu privire la obiective multiple, de interacțiune și de situație, care descriu soluțiile în termenii: cine, ce, când, unde și cum, sunt mult mai de dorit decât declarațiile comportamentale privitoare la țeluri care se concentrează pe un singur aspect” (Steve de Shazer, 1991). Acest aspect a fost evidențiat în raportul de cercetare în analiza interviurilor individuale cu persoanele care au ieșit din probațiune.

Teoria ecosistemică, o vedem ca deosebit de relevantă pentru viziunea care însoțește sistemul de evaluarea propus, conform căreia prin cartografierea obiectivelor personale, dincolo de probațiune se urmărește facilitatea celei mai bune colaborări dintre persoanele ieșite din probațiune și comunitățile în care trăiesc, în condiții de reciprocitate, implicare și integrare socială. Astfel, harta obiectivelor personale devine și o hartă a legăturilor persoanei cu comunitatea, este o vizualizare a gradului în care aceasta este adaptată și integrată și a modului în care comunitatea sprijină aceste eforturi ale persoanei care a ieșit din probațiune.

În acest sens, relațiile persoanelor care au finalizat termenul de supraveghere (parte a cercetării de validare a instrumentului de evaluare) ne dezvăluie situații tranzacționale ce presupun examinarea calității adaptării persoanelor la mediile lor și evitarea localizării doar în zona disfuncțiilor de la nivelul persoanei care, după ieșirea din probațiune, reușește, sau nu, să realizeze obiectivele propuse la finalul supravegherii. Considerăm

de aceea utilă sugestia pe care literatura și practica asistenței sociale le oferă, în sensul că „descrierea tranzacțională a situațiilor implică o scanare a întregului ecosistem în vederea dezvoltării resurselor pentru schimbare. Prin examinarea contextuală a situațiilor se descoperă țintele și soluțiile. Evenimentele care au loc în ecosistem oferă indicii pentru evaluare și puncte de plecare pentru soluții.” (Krogsrud, O’Melia, M., DeBois, B., 2006, p 196).

Tot din aria asistenței sociale, care după cum se știe, are o legătură istorică cu munca de probațiune, putem folosi în aplicarea instrumentului de cartografiere a rezultatelor, sugestii teoretice și metodologice proprii modelului de **intervenție centrată pe sarcină**. Acest tip de practică „reflectă o tendință contemporană spre teorii concise concentrate și structurate care tratează probleme concrete și imediate” (Payne, 2011). Dacă ținem cont de constrângerile de timp și de numărul mare de cazuri cu care se lucrează în serviciile de probațiune de la noi, este normal să valorificăm avantajele modelului centrării pe sarcină:

- intervenții scurte,
- programe de intervenție structurată, planificată și direcționată la nivelul practicii,
- implicare a persoanei supravegheate în planificarea finalizării supravegherii,
- motivarea acesteia în realizarea unui plan personal de acțiune (condensat în forma Hărții obiectivelor personale, raportate la resursele accesibile după probațiune).

Toate acestea, presupun în cazul persoanelor care finalizează supravegherea, formularea de „sarcini atât ca elemente structurate ale unei intervenții, cât și ca elemente de viață care trebuie realizate” (Krogsrud, O’Melia, M., DeBois, B., 2006, p 118), în vederea păstrării, continuării sau, după caz, începerii unei vieți prosoziale și dincolo de probațiune.

După cum se știe, elemente proprii celor două modele de reabilitare, **Risc Nevoi Responsivitate (RNR) și Modelul Vieții**

Bune (GLM) se regăesc în programele structurate de lucru cu persoanele care au comis infracțiuni aflate în evidența serviciilor de probațiune din România (de exemplu, OTO, SGS, Reducerea riscului de recidivă). Pentru înțelegerea felului în care ele pot fi utile în aplicarea instrumentului *Harta obiectivelor persoanele*, vom sublinia aspectele asimilate, poate în mai mică măsură până acum, în practica probațiunii.

Modelul Risc Nevoi Responsivitate (RNR) încorporează cele trei principii ale practicii eficiente, principiul riscului, al nevoii și principiul responsivității. Ne vom referi în continuare la importanța aplicării în practică a principiului responsivității, deoarece acesta s-a dovedit a fi cel mai relevant, din perspectiva datelor obținute prin cercetarea realizată pentru testarea instrumentului. Astfel, s-a constatat faptul că diferențele individuale în termeni de vârstă, gen, cultură, severitate a problemelor sociale, acces la resurse comunitare și intensitate a supravegherii, își pun amprenta asupra „modului diferit în care răspund abordărilor reabilitative” persoanele care au fost în evidența serviciilor de probațiune (Delaney și Weir, 2011, p.202). De aceea considerăm necesare pentru asigurarea aplicabilității ghidului practic, câteva observații referitoare la responsivitate:

Principiul general al responsivității atrage atenția asupra *felului în care* programul (a se vedea felul în care privește probațiunea sistemul de evaluare propus) este furnizat. Reamintim în acest sens, cele cinci dimensiuni ale intervenției corecționale eficiente la care Dowden și Andrews (2004) se referă numindu-le „core correctional practices”:

1. *folosirea adecvată a autorității de către personalul din probațiune* (de exemplu, abordarea fermă dar corectă a persoanei supravegheate, focus pe comportament și nu pe persoană);
2. *modelare și întărire comportamentală adecvate* (valorificarea atributelor proprii modelării pro-sociale, întărire pozitivă și tehnici de dezaprobare după caz, demonstrarea cu consecvență

de către consilierul de probațiune, a unor comportamente alternative la stilul pro-infracțional de a gândi, simți și acționa).

3. *strategii rezolutive și de dezvoltare de deprinderi* (folosirea tehnicilor structurate de învățare și a celor cognitiv-comportamentale pentru a îmbunătății abilitățile rezolutive ale persoanelor aflate în supraveghere; ajutor pentru generarea de alternative, formularea și implementarea obiectivelor);

4. *folosirea eficientă a resurselor comunitare* - aspect deosebit de relevant pentru sistemul de evaluare, monitorizare și măsurare a rezultatelor propus (de exemplu mediere și advocacy pentru a facilita accesul persoanelor aflate în supraveghere la resursele din comunitate, antrenarea și colaborarea cu familia, dar și cu instituții, organizații, fundații, biserici din comunitate în activități specifice probațiunii);

5. *relaționarea cu persoana aflată în supraveghere* (de exemplu, calitatea relaționării asigurată de atribute precum deschidere, autenticitate, respect, atenție, răbdare, empatie etc.). La aceste practici corecționale de bază se referă principiul responsivității generale, având relevanță pentru întreaga populație vizată de program.

Însă, pentru utilizarea instrumentului, subliniem mai cu seamă relevanța *principiului responsivității specifice*. Acesta pune un accent special pe faptul că persoanele care încalcă legea penală nu reprezintă o populație omogenă, ci mai degrabă eterogenă, cu caracteristici care individualizează și influențează rezultatele la care se ajunge, în cazul nostru în probațiune, dar și dincolo de ea. De aceea, conform acestui principiu „intervențiile trebuie să se plieze de câte ori este nevoie, pe unicitatea acestor caracteristici” (apud Haas și Hamilton, 2007, p.9).

Modelul vieții bune (GLM) prin accentul pus pe identificare punctelor forte din interiorul și din jurul persoanei supravegheate, pe resursele sale personale și pe sprijinul pozitiv disponibil din parte rețelei sale sociale, reprezintă un suport metodologic important al intervențiilor din probațiune. Relevanța

sa pentru sistemul de evaluare pe care îl propunem, devine cu atât mai clară, cu cât GLM se centrează pe ceea ce persoana însăși consideră important pentru sine. *Ariile de interes* la care instrumentul face referire, ilustrează tocmai aceste alegeri și faptul că eforturile personale ale celor aflați în supraveghere, exprimă sensul conferit pentru ceea ce sunt și ceea ce ar dori să devină. Identitatea narativă, pentru infractori ca și pentru toți oamenii, este alcătuită din căutarea și atingerea obiectivelor personale; de aceea, reabilitarea depinde în mod crucial de construcția unei identități narrative mai adaptate (Ward & Marshall, 2007).

2. Cartografierea obiectivelor personale, dincolo de probațiune - descrierea instrumentului de evaluare, monitorizare și măsurare a rezultatelor din probațiune

Instrumentul de evaluare, monitorizare și măsurare a rezultatelor propus, încorporează elemente specifice teoriei schimbării (planificare strategică, monitorizare și evaluare, descriere, învățare) și evaluării ca abordare sistematică și este definit de o viziune centrată pe sublinierea rezultatelor probațiunii în termeni pozitivi, precum atingerea obiectivelor fiecărei persoane care iese cu bine din probațiune, cu mijloace acceptate social; obiectivele sunt adaptate celor mai bune resurse accesibile identificate, iar realizarea lor se întemeiază pe stimularea acestor resurse. Aceasta este o abordare complementară celei care plasează probațiunea și rezultatele ei în formulări negative, de tipul: diminuarea riscului de săvârșire a unor noi infracțiuni, astfel încât persoanele care trec prin probațiune să nu mai comită alte infracțiuni.

Dezvoltând ideea testată în programe de intervenție, de tipul *One to one, Stop! Gândește și schimbă* și, mai ales, *Aptitudini pentru controlul implicării și dezvoltării eficiente (SEED)*, și recent inclusă în cadrul normativ al probațiunii, în

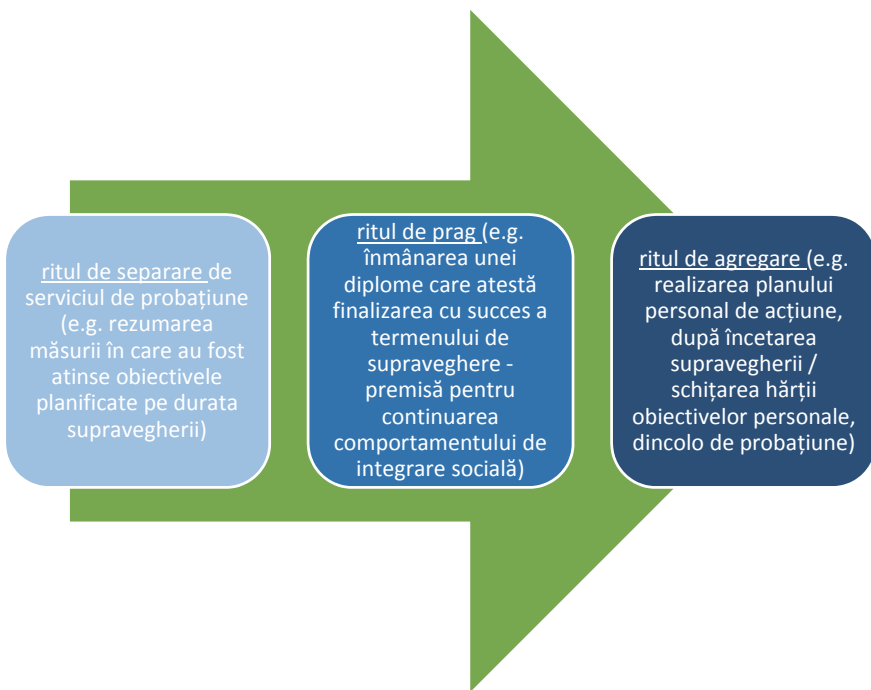
forma *planului personal de acțiune după încetarea supravegherii*, cartografierea obiectivelor personale, dincolo de probațiune, potențează dezvoltarea personală și comunitară, bazată pe valori fundamentale, la care se adaugă valori instrumentale.

Serviciile de probațiune, prin monitorizările periodice ale obiectivelor personale, dincolo de probațiune, își vor putea adapta mijloacele de intervenție și în funcție de acestea. În același timp, serviciile de probațiune vor putea organiza mai bine încheierea relației de colaborare cu persoanele care ies din evidențele lor, descompunând acțiunile finale după modelul ritualic:

- *separarea* (de exemplu, rezumarea obiectivelor din planurile de supraveghere, în raportul final),
- *pragul* (de exemplu, atestarea încheierii cu bine a duratei supravegherii, printr-o diplomă și/sau prin invitarea unei persoane resursă la ultima întrevvedere) și
- *integrarea* (de exemplu, cartografierea obiectivelor personale, dincolo de probațiune).

Astfel, ghidul practic este organizat, sub aspectul precizărilor metodologice, în jurul ceremoniei tripartite (separare, prag, integrare), concepută ca fiind unitară, și având rolul de a direcționa, susține și responsabiliza persoana pentru finalizarea supravegherii într-un orizont pozitiv, care să fie urmat și dincolo de probațiune pe baza ***Hărții obiectivelor personale raportate la resursele*** accesibile. Vizualizarea acestui demers, are rolul de a sublinia faptul că utilizarea instrumentului se pliază pe natură procesuală a întregii activități de probațiune (evaluarea ca abordare sistematică); consilierii de probațiune pot astfel, să includă în conținutul activităților pe care le desfășoară în mod obișnuit, și aspectele pe care le presupune pregătirea angajării „*Hărții obiectivelor personale raportate la resursele accesibile, dincolo de probațiune*”.

leșirea din probațiune, în tripla secvență cu eficacitate simbolică

Analiza hărților obiectivelor personale, dincolo de probațiune

Nivelul 0: pe durata supravegherii

Obiectivele din termenul de supraveghere sunt rezumate (în raportul final al supravegherii).

Ele vor putea fi modelate, în viitor, de rezultatele furnizate de analizele de nivel 1, respectiv nivel 2 (v. mai jos).

Nivel 1: momentul ieșirii din probațiune

Sunt colectate planurile realizate într-o unitate de timp și se stabilesc următoarele:

- Configurația resurselor persoanelor care ies din probațiune;
- Configurația obiectivelor acestora;

- Conexiunile dintre resurse și obiective.

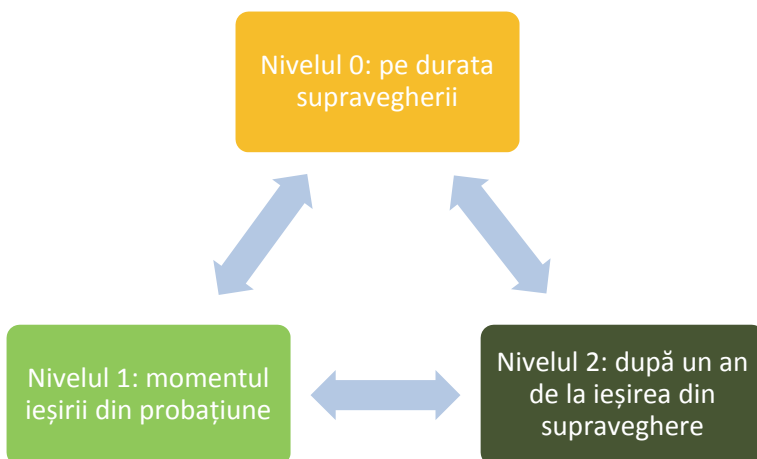
Analizele se pot realiza în funcție de criterii, precum: vârsta, tipul sancțiunii, tipul infracțiunii, gen, locuire, statut profesional etc.

Comparațiile pot fi realizate și între configurațiile nevoilor, așa cum au fost dezvoltate de ultima evaluare din termenul de supraveghere, și configurațiile obiectivelor personale, așa cum sunt completate la ieșirea din probațiune (1<->0).

Nivelul 2: după un an de la ieșirea din probațiune

După aproximativ un an, de la realizarea planului de acțiune personal, se contactează persoane stabilite printr-o regulă de eșantionare, în scopul urmăririi traseului urmat pe harta obiectivelor, al monitorizării măsurii în care și-au atins obiectivele înscrise în planul de acțiune personal (2<->1).

Ariile care cuprind obiectivele asociate cu reușita în cea mai mare măsură pot fi folosite ca puncte de sprijin pe viitor, în lucrul cu persoanele aflate în termenul de supraveghere (2<->0).

3. Aspecte practice referitoare la utilizarea instrumentului în planificarea finalizării supravegherii

3.1. Când începem să oferim persoanei supravegheate informații despre cum se finalizează supravegherea, inclusiv despre schițarea *Hărții obiectivelor personale* și contactarea persoanei care a ieșit din probațiune, la un an după acest moment:

Începem odată cu anunțarea planului de supraveghere - argumente:

- supravegherea este un proces, care include și etapa planificării finalizării ei.
- instrumentul este forma condensată a planului personal de acțiune care reprezintă unul dintre obiectivele planificării finalizării supravegherii.

Cum explicăm:

- Se subliniază ideea că supravegherea este un proces care presupune mai multe etape și activități (se susține ideea pe baza planului de supraveghere, individualizat fiecărui caz).
- Etapa finală este încheierea supravegherii care însă, trebuie planificată pentru că ea cuprinde atât o evaluare a întreg parcursului supravegherii, a modul de atingere a obiectivelor, cât și o formulare (pe baza Hărții) a felul în care înțelege persoana supravegheată să își ducă obiectivele mai departe după ieșirea din probațiune. Contactarea după un an este pe de o parte, dovada încrederii că poate duce la bun sfârșit ce și-a propus și pe de altă parte, felul nostru de a ne măsura rezultatele muncii cu persoana supravegheată.
- Harta obiectivelor personale dincolo de probațiune, așa cum îi spune numele, are rolul de a ajuta persoana să

păstreze direcția bună pe care a înțeles să meargă pe timpul supravegherii, în care a respectat măsurile, a executat obligațiile și a atins o serie de obiective formulate în acest răstimp (se aduc de la caz la caz, argumente concrete în acest sens).

- Harta ajută persoana să meargă mai departe pe aceeași direcție, stând astfel, departe de infracțiune și după finalizarea supravegherii.

Când revenim cu explicația

- Ori de câte ori consilierul de probațiune consideră oportun să revină cu informația și explicațiile.
- La începutul, dar mai ales la finalizarea programului de intervenție structurată la care participă (OTO, SGS, SEED,) atunci când se face legătura între achizițiile dobândite prin participarea la program și faptul că ele pot fi capitalizate în schițarea Hărții și în urmărirea aplicării ei.
- Cu cel puțin o întrevvedere înaintea celei finale, pentru a putea reveni cu explicații punctuale legate de Hartă și pentru a lăsa timp persoanei supravegheate să schițeze singură Harta (unde este posibil), până la întrevvedere finală.
- Se reamintesc momentele de pe parcursul supravegherii și asistării (participări la programe, unde este cazul), când s-a discutat despre resurse și în raport cu acestea, s-au formulat obiective.
- Se subliniază reușitele: pe baza unui exemplu concret de acest fel, se face următorul exercițiu (*învățare din propriile reușite*):

Pornind de la o situație reală din timpul supravegherii, pe care persoana singură o alege, se trece cu ajutorul consilierului de probațiune la identificarea ariei de interes, apoi se stabilesc resursele accesate și apoi se evidențiază faptul că pe baza lor s-a formulat și atins, obiectivul. La sfârșitul acestui exercițiu, se subliniază

faptul ca totul se leagă de o reușită, de un obiectiv realizat!

- Se trece la explicarea Hărții obiectivelor personale raportate la resursele accesibile, dincolo de probațiune.
- Se identifică de către persoana aflată la finalul supravegherii, cele trei „Arii de interes” (consilierul de probațiune poate interveni pentru a oferi susținere unde mai este nevoie).
- Se identifică de către persoană aflată la finalul supravegherii, pe rând, resursele accesibile, pentru fiecare arie de interes.
- Linia „Resurse accesibile” va fi completată (pe loc sau ulterior) în trei câmpuri corespunzătoare celor trei arii de interes pe care persoana care iese din probațiune, le apreciază ca fiind cel mai bine dezvoltate, în ceea ce o privește.
- Se formulează obiectivul de către persoană aflată la finalul supravegherii, pentru fiecare arie de interes; obiectivul, este ancorat în resursele accesibile identificate anterior.
- Linia „obiective personale” va fi completată în trei câmpuri corespunzătoare celor trei arii de interes pe care persoana care iese din probațiune le apreciază ca fiind priorități pentru perioada imediat următoare, de un an.
- Se stabilește ca sarcină pentru persoana aflată în supraveghere, să întocmească Harta până la următoarea întrevvedere, adică ultima și să aducă formularul completat.

Ultima întrevvedere

- Se discută **Harta obiectivelor personale dincolo de probațiune**
 - Se începe cu reamintirea rolului acestui instrument;
 - Se discută în cheie pozitivă, în jurul fiecărei arii, relația resurse - obiective;
 - Se subliniază legătura între cele trei secvențe ale ritualului ieșirii din probațiune;

- Se subliniază finalizarea cu succes a probațiunii. Se înmânează diploma/ adeverința care atestă acest lucru.
- Se mută centrarea către ceea ce urmează; se revine la rolul *Hărții obiectivelor personale dincolo de probațiune*, și se reamintește faptul că persoana poate fi contactată peste un an, i se cere acordul (unde este posibil se poate chiar stabili o perioadă pentru contactare, în acest orizont de timp).
- Dacă este prezentă și o persoană resursă, poate fi invitată să spună câteva cuvinte.

4. Utilizarea instrumentului de evaluare, monitorizare și măsurare a rezultatelor, după ieșirea din probațiune

La un an de la ieșirea din probațiune, persoana este contactată de operatori de cercetare (studenți/ masteranzi sau voluntari), care vor fi instruiți în mod special în acord cu scopul, metodologia și principiile etice proprii cercetării de evaluare, monitorizare și măsurare a rezultatelor probațiunii.

Pregătirea contactării, se face în cazul studenților/masteranzilor, de către serviciul de probațiune în colaborare cu facultățile din care provin studenții aflați în practică, pe baza unor acorduri de colaborare stabilite în acest sens.

Informațiile culese de pe teren, vor fi stocate într-o bază de date electronică, la care vor avea acces numai membrii echipei de cercetare, coordonată de la nivelul Direcției Naționale de Probațiune.

Prelucrarea și analiza datelor se va face la nivelul echipei de cercetare, coordonată de la nivelul Direcției Naționale de Probațiune.

Bibliografie

Delaney, P., Weir, M. 2011. An Assessment, Monitoring and Outcome Measurement System for Offender Rehabilitation and Reintegration Programmes: A Description of a Model at Work in the Cornmarket Project, Wexford, in IRISH PROBATION JOURNAL Volume 8, October 2011.

De Jong, P. și Berg, I. K .2008. Interviewing for solutions (3rd ed.). Belmont, CA: Thomson Brooks/Cole.

de Shazer, S. 1985. Keys to solution in brief therapy. New York, Norton.

de Shazer , S. 1991. Putting difference to work. New York, Norton.

Haas, S., M., Hamilton, C. A. 2007. The Use of Core Correctional Practices in Offender Reentry: The Delivery of Service Delivery and Prisoner Preparedness for Release. Charleston, WV: Mountain State Criminal Justice Research Services.

Krogsrud Miley, K., O”Melia, M., DeBois, B. 2006. Practica asistenței sociale, Iași, Polirom.

Payne, M. 2011. Teoria modernă a aistenței sociale, Iași Polirom.

Rossi, P., H., Freeman, H.E., Lipsey, M.W. 2004. Evaluation. A systematic Approach, Sixth Edition, SAGE Publications, London.

Stein, D.,Valters, C. 2012. Understanding Theory of Change in International Development.The Justice and Security Research Programe Development Department, LSE, London.

Thomas, D., Torbet, P., Deal, T. 2011. Implementing Effective Case Management Strategies: A Guide for Probation Administrators, National Center for Juvenile Justice October 2011.

Ward, T., Marshall, B., 2007. Narrative Identity and Offender Rehabilitation, in International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology,vol. nr. 51, June, p.279-297,

Ward, T., Maruna , S., 2007. Rehabilitation: beyond the risk paradigm, London Routledge.

**Harta obiectivelor personale raportate la
resursele accesibile, dincolo de probațiune, cu
exemplu de completare**

	Eu (și obiectivele mele)	Apropiatul meu, de încredere (pentru obiectivele mele)
Nume, prenume		
Nr. de telefon și/sau e-mail și/sau ...		

Data completării

Resurse care îmi sunt accesibile	Arii de interes pentru perioada imediat următoare, de un an	Obiective personale, pe care îmi propun să le realizez în perioada imediat următoare, de un an
Fratele meu din Germania, George	Familie	Să merg în Germania, la fratele meu, George
Prietenul meu, Octav	Relații sociale	Să fim prieteni, în continuare
Biserica, preotul din parohie	Relația cu Dumnezeu/ Spiritualitate	Să cred
Afacerea de familie	Financiar	Să reușesc să-mi plătesc datoriile

Casa în care locuiesc	Locuire	Să-mi fac o casă, a mea și a familiei mele
Am stat departe de probleme, în probațiune	Respect față de lege	Să stau departe de probleme
Am asigurare medicală	Îngrijirea sănătății	Să pot urma un tratament medical compensat
M-am lăsat, știu ce înseamnă prea mult	Dependență de prea mult/ exces	Să fiu moderat
Pescuit liniștit, cu o parte dintre colegii de muncă	Pasiuni/ <i>Hobby</i> -uri	Să pot să merg și la pescuit
Am absolvit cursurile a zece clase	Educație / Ocupare profesională	Să-mi găsesc de lucru cu forme legale
Am încredere în mine	Altele	Să pot avea încredere în mine

Detalii pentru completarea Hărții obiectivelor personale raportate la resursele accesibile:

„**Ariile de interes**” au fost selectate dintre cele care sunt cunoscute în special ca „factori protectivi”.

Linia „**Resurse accesibile**” va fi completată în trei câmpuri corespunzătoare celor trei arii de interes pe care persoana care iese din probațiune le apreciază ca fiind cel mai bine dezvoltate, în ceea ce o privește.

Persoana care își completează Harta obiectivelor personale va fi încurajată să specifice resursele, eventual persoanele-resursă pentru ea.

Linia „**Obiective personale**” va fi completată în trei câmpuri corespunzătoare celor trei arii de interes pe care persoana care iese din probațiune le apreciază ca fiind priorități pentru perioada imediat următoare, de un an.

RAPORT DE CERCETARE PENTRU PARTENERII RELEVANȚI AI SISTEMULUI DE PROBAȚIUNE - SINTEZĂ -

Cercetarea științifică desfășurată în cadrul activității 2.5 din cadrul proiectului pre-definit „Consolidarea capacității sistemului românesc de probațiune de a furniza servicii eficiente alternative închisorii”, programul RO 23 „Servicii corecționale, inclusiv sancțiuni non-privative de libertate”, finanțat prin Mecanismul Financiar Norvegian 2009-2014, ne-a prilejuit apropierea de activitatea pe care angajații serviciilor de probațiune din România o desfășoară cu persoanele sancționate în comunitate, după schimbarea codurilor penal și de procedură penală.

Am vrea să împărtășim felul în care am cunoscut lumea angajaților și lumea instituționalizaților, de-ar fi să-l parafrazăm pe Erwing Goffman, dar mai ales interacțiunea dintre cele două lumi.

Ne mai propunem să arătăm felul în care am cunoscut realitatea probațiunii și normele ei, dar în special distanța dintre realitate și norme, care pare să fie foarte greu parcursă în aceste vremuri de schimbare a regulilor fundamentale care ghidează funcționarea sistemului de probațiune din România.

În final, vom prezenta reperele sistemului de evaluare a activității din probațiune, așa cum îl putem pune la dispoziția consilierilor de probațiune, după cercetarea științifică în care am fost implicați.

I. Pentru început, să vorbim despre **distanța dintre norme și practică**, pornind de la regulile europene de bază privitoare la probațiune, cu atenție specială pentru acelea care se referă la volumul de muncă al angajaților din sistemul de probațiune:

Regula 38 a Recomandării Nr. R (92) 16 a Comitetului de Miniștri către statele membre referitoare la regulile europene asupra sancțiunilor aplicate în comunitate, prevede în mod explicit că....

... Personalul însărcinat cu executarea va trebui să fie în număr suficient pentru a-și asuma efectiv multiplele sarcini care îi revin. Va trebui să aibă calitățile de caracter și calificările profesionale necesare executării funcțiilor sale.

Unele norme și politici vor trebui definite pentru ca numărul și calitatea personalului să corespundă cantității de muncă și calificărilor și experienței profesionale specifice dobândite.

Punctele 2 și 3 din partea generală a primei anexe, *Principii de recrutare, selecție, formare profesională, condiții de muncă și mobilitate, privitoare la personalul responsabil de implementarea sancțiunilor și măsurilor*, a Recomandării Nr. R (97) 12 a Comitetului de Miniștri către statele membre referitoare la personalul responsabil pentru implementarea sancțiunilor și măsurilor, stabilește moduri de lucru în condiții speciale definite de schimbare...

2. În măsura în care politica de personal este influențată de schimbări ce privesc implementarea sancțiunilor și măsurilor și, în mod mai general, de dezvoltări profesionale și sociale, principiile politicii de personal vor fi revizuite și, dacă este necesar, modificate.

3. Personalul însărcinat cu implementarea sancțiunilor și măsurilor trebuie să fie suficient de numeros pentru efektivă îndeplinire a responsabilităților ce îi revin.

Ideea acordului dintre eficiența unui sistem și numărul angajaților lui este reluată în Recomandarea CM/Rec(2010)1 a Comitetului de Miniștri către statele membre cu privire la Regulile

de Probațiune ale Consiliului Europei, cu un accent important pe ceea ce se poate face când, totuși, persistă dezechilibrul dintre necesarul de personal și responsabilități...

29. Personalul de probațiune va fi suficient de numeros pentru a-și realiza eficient activitatea. Anumiți lucrători vor avea un număr de cazuri, care le va permite să supravegheze, îndrume și asiste delincvenții în mod eficient și uman și, acolo unde va fi cazul, să lucreze cu familiile lor și, dacă va fi necesar, cu victimele. În cazurile în care cererea va fi excesivă, administrația va avea responsabilitatea de a căuta soluții și a instrui personalul referitor la prioritizarea sarcinilor.

În capitolul al VII-lea, *Organizare, personal și resurse*, punctul 73, al recent adoptatei Recomandări CM/Rec(2017)3 a Comitetului de Miniștri către statele membre referitoare la regulile europene privitoare la sancțiunile aplicate în comunitate și la măsuri, găsim introduse variabile precum complexitatea sarcinilor și importanța serviciilor oferite de oamenii care lucrează în probațiune...

Structura, statutul și resursele organizațiilor/instituțiilor de implementare vor fi corespunzătoare volumului și complexității sarcinilor și responsabilităților care le sunt încredințate și vor reflecta importanța serviciilor pe care le furnizează.

Pentru un consilier de probațiune care își desfășoară activitatea într-un serviciu de probațiune din România zilelor noastre, aceste norme de bază sunt idealuri, dar credem că ele trebuie să funcționeze ca argumente pentru decizii de importanță strategică, așa încât să nu mai întâlnim ceea ce pare să se fi constituit într-un tipar al suferinței. Suferință care poate fi tradusă simplu, prin cuvintele deseori rostite de către consilierii de probațiune:

Cum credeți că mă simt când pe ușa biroului de probațiune în care îmi desfășor acum cea mai mare parte a activității într-o persoană sancționată aflată în evidența serviciului de probațiune, eu o întreb, „Cu ce consilier de probațiune lucrezi?”, iar ea îmi răspunde... „Cu dumneavoastră...”?

Pentru că în sistemul de probațiune din România sunt consilieri de probațiune care au în responsabilitate peste 350 cazuri de supraveghere. 350 de oameni căroră e greu să le reții fie și numele, fără a vorbi de particularitățile fiecărui caz.

II. Cum ajungi în probațiune, altfel

Într-un ghid adresat persoanelor sancționate, care urmează să colaboreze cu serviciile de probațiune, poți identifica diverse căi pe care acestea le pot parcurge:

- După ce au fost evaluate pre-sentențial de către un consilier de probațiune, sunt sancționate în comunitate, fiind plasate în evidența unui serviciu de probațiune, în grija unui consilier de probațiune.

Sau

- După ce au fost evaluate pre-sentențial de către un consilier de probațiune, sunt trimise într-o unitate penitenciară, iar după o perioadă pot face trecerea spre comunitate, printr-o acomodare oferită de serviciile de probațiune.

Sau

- Dacă sunt sancționate în comunitate și încalcă regulile probațiunii ori comit o nouă infracțiune, pot merge în condițiile mai aspre ale unei unități penitenciare, iar apoi se pot înscrie pe o traiectorie de tipul celei descrise mai sus.

Și totuși, mai există o cale, pe care o parcurge una dintre persoanele care au fost sancționate în comunitate, fiind reabilitată și din punct de vedere juridic și înscriindu-se la

concursul de ocupare a posturilor de consilier de probațiune, care se află în desfășurare la momentul încheierii proiectului, „Consolidarea capacității sistemului românesc de probațiune de a furniza servicii eficiente alternative închisorii”. A trecut cu bine de proba scrisă și de cea a interviului și ne așteptăm să fie unul dintre consilierii de probațiune cu o experiență foarte particulară de lucru.

Aceasta ar fi întruparea, nu simpla sau mai complexa măsurare, a reușitei sistemului de probațiune din România.

III. Reperetele sistemului de evaluare a activității din probațiune, **Cartografierea obiectivelor personale, dincolo de probațiune**

Organizarea propunerii este modelată de metodologia dezvoltată de International Development Research Centre (IDRC), din Canada, în ceea ce este numit Outcome Mapping (OM) (v. http://www.outcomemapping.ca/download/OM_English_final.pdf). Opțiunea pentru acest model se întemeiază pe următoarele argumente principale:

- OM vizează exclusiv procesul schimbărilor comportamentale și nu stările rezultate;
- OM nu se bazează pe relația cauză-efect, ci pe influența multiplă, non-liniară, care conduce la schimbare;
- OM este un model dinamic, planificarea, monitorizarea și evaluarea fiind ciclice, ceea ce asigură adaptarea la situațiile în schimbare.

Conceptul cartografierii obiectivelor personale

1. Viziune

Probațiunea lucrează și rezultatele lucrului în probațiune sunt evaluate în orizont deschis, definit prin termeni pozitivi, precum: atingerea obiectivelor, cu mijloace acceptate social, ale

fiecărei persoane care iese cu bine din probațiune; obiectivele sunt adaptate celor mai bune resurse accesibile identificate, iar realizarea lor se întemeiază pe stimularea acestor resurse. Aceasta este o abordare complementară celei care plasează probațiunea și rezultatele ei în formulări negative, de tipul: diminuarea riscului de săvârșire a unor noi infracțiuni, astfel încât persoanele care trec prin probațiune să nu mai comită alte infracțiuni.

Dezvoltând ideea testată în programe de intervenție, de tipul *One to one, Stop! Gândește și schimbă* și, mai ales, *Aptitudini pentru controlul implicării și dezvoltării eficiente (SEED)*, și recent inclusă în cadrul normativ al probațiunii, în forma planului personal de acțiune după încetarea supravegherii, cartografierea obiectivelor personale, dincolo de probațiune, potențează dezvoltarea personală și comunitară, bazată pe valori fundamentale, la care se adaugă valori instrumentale.

Prin înfățișarea rezultatelor probațiunii, în abordarea propusă de cartografierea obiectivelor personale, sistemul de probațiune vizează racordarea proporțională la resursele economice și sociale necesare sprijinirii a aproximativ 72 000 persoane pe care le însoțește anual în atingerea obiectivelor pe care și le stabilesc, cu mijloace acceptate social.

2. Misiune

Pentru a susține această viziune, vor fi mobilizate resurse de cercetare și formare identificate în sistemul de probațiune și asociate acestuia. Această expertiză va contribui la identificarea celor mai utile rețele sociale utile în atingerea obiectivelor, cu mijloace acceptate social, ale fiecărei persoane care iese cu bine din probațiune; mai mult decât atât, va urmări valorizarea unor elemente din aceste rețele sociale, precum istoricitatea, identitatea, reciprocitatea, pluralitatea, autonomia, participarea și integrarea (Philip Selznick, *The Moral Commonwealth. Social Theory and the Promise of Community*), care fac să funcționeze

comunități, în care se regăsesc persoanele cu care lucrează consilierii de probațiune.

În același timp, cercetarea dedicată cartografierii obiectivelor personale, dincolo de probațiune, poate conduce la identificarea unor nevoi de dezvoltare organizațională și comunitară, care pot fi propuse ca ținte ale politicilor publice locale, regionale și naționale.

3. Identificarea partenerilor în cartografierea obiectivelor personale, dincolo de probațiune

- familiile persoanelor implicate în formularea și atingerea obiectivelor (considerăm relevantă această resursă, deși ea nu figurează în exemplele de planificare rezumate mai sus, *One to one* și *Aptitudini pentru controlul implicării și dezvoltării eficace*);
- comunitățile locale;
- responsabili de politici publice și decidenți guvernamentali;
- instituții academice și grupul de cercetare-dezvoltare al sistemului de probațiune.

4. Identificarea rezultatelor vizate

Prin cartografierea obiectivelor personale, dincolo de probațiune, se urmărește facilitarea celei mai bune colaborări dintre persoanele ieșite din probațiune și comunitățile în care trăiesc, în condiții de reciprocitate, implicare și integrare socială, pentru dezvoltarea autonomă a fiecăreia dintre aceste persoane. Sunt mobilizate atât resursele persoanelor care ies din probațiune și ale familiilor acestora, cât și cele comunitare.

Serviciile de probațiune, prin monitorizările periodice ale obiectivelor personale, dincolo de probațiune, își va putea adapta mijloacele de intervenție și în funcție de acestea. În același timp, serviciile de probațiune vor putea organiza mai bine încheierea relației de colaborare cu persoanele care ies din evidențele lor, descompunând acțiunile finale după modelul ritualic

(http://biblioteca.citatepedia.ro/Arnold_Van_Gennep/biblioteca.citatepedia.ro__Arnold_Van_Gennep__Riturile_de_trecere.pdf): separarea (e.g. rezumarea obiectivelor din planurile de supraveghere, în raportul final), pragul (e.g. atestarea încheierii cu bine a duratei supravegherii, printr-o diplomă) și integrarea (e.g. cartografierea obiectivelor personale, dincolo de probațiune).

În finalul acestei sinteze, menționăm acceptarea cercetării, *Cartografierea obiectivelor personale, dincolo de probațiune*, la unul dintre atelierelor Congresului Mondial de Probațiune care va avea loc în Tokyo, în perioada 12-14 septembrie 2017, ca una dintre validările științifice posibile ale demersului nostru.